

בנק אגוד לישראל בע"מ

דוח מפורט על סיכונים –

גילוי לפי נדבך 3

ומידע נוסף על סיכונים

ליום 31 במרץ 2020

בנק אגוד
UNION BANK

	תוכן עניינים
4	רקע
4	עיקרון הגילוי
4	מסגרת הוראות רגולטוריות
4	מידע צופה פני העתיד
6	תחולת היישום
7	יחסים פיקוחיים עיקריים וסקירת ניהול סיכונים ונכסי סיכון
7	יחסים פיקוחיים עיקריים (KM1)
8	גישת התאגיד הבנקאי לניהול סיכונים (OVA)
9	הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים
15	סקירת נכסי סיכון משוקללים (OV1)
16	הרכב ההון
16	הרכב ההון הפיקוחי (CC1)
20	הלימות ההון
20	תכנון ההון ויעדי ההון
21	יחס המינוף
21	השוואה בין הנכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (LR1)
21	יחס המינוף (LR2)
24	סיכון אשראי
24	מידע כללי על איכות סיכון אשראי (CRA)
27	איכות האשראי של חשיפות אשראי (CR1)
28	גילוי נוסף בנוגע לאיכות האשראי של חשיפות אשראי (CRB)
34	שיטות להפחתת סיכון אשראי (CRC)
35	שיטות להפחתת סיכון אשראי – סקירה (CR3)
38	סיכון אשראי של צד נגדי
38	גילוי איכותי על סיכון אשראי של צד נגדי (CCRA)
38	ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי גישה פיקוחית (CCR1)
38	הקצאת הון בגין התאמת שערור לסיכון אשראי (CVA) (CCR2)
39	סיכון שוק
39	ניהול סיכון השוק (MRA)
40	סיכון שוק בגישה הסטנדרטית (MR1)
41	סיכון ריבית בתיק הבנקאי (IRRBB) ובתיק למסחר
41	סיכון מניות
42	סיכון נזילות
42	ניהול סיכון הנזילות
42	יחס כיסוי הנזילות (LIQ1)
44	התפתחויות מהותיות בחשיפת התאגיד הבנקאי לסיכונים נזילות
45	סיכון תפעולי
45	ניהול הסיכונים התפעוליים
45	מערכות המידע והמחשוב של הבנק
47	ניהול סיכון סייבר ואבטחת מידע
48	המשכיות עסקית – היערכות למצבי חרום
49	סיכונים אחרים
49	סיכון ציוד
49	סיכון משפטי
49	סיכון מוניטין
50	סיכון אסטרטגי
50	סיכון סביבתי
51	תגמול

רשימת טבלאות

7	טבלה 1: יחסים פיקוחיים עיקריים (KM1)
15	טבלה 2: סקירת נכסי סיכון משוקללים (OV1)
17	טבלה 3: הרכב ההון הפיקוחי לצורך חישוב יחס ההון (CC1)
21	טבלה 4: השוואה בין הנכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (LR1)
21	טבלה 5: יחס המינוף (LR2)
27	טבלה 6: איכות האשראי של חשיפות אשראי (CR1)
28	טבלה 7: אשראי לציבור, מאזני – התפתחות האשראי לציבור, נטו, מאזני לפי ענפי משק עיקריים
28	טבלה 8: אשראי חוץ מאזני – ההתפתחות בסעיפים החוץ-מאזניים העיקריים
29	טבלה 9: התפתחות ביתרות הפיקדונות
30	טבלה 10: סיכון אשראי לפי ענפי משק – מאוחד
32	טבלה 11: חשיפות אשראי למוסדות פיננסיים זרים
32	טבלה 12: תנועה ביתרת הפרשה להפסדי אשראי
34	טבלה 13: חובות ששונו תנאיהם במסגרת ההתמודדות עם אירועי נגיף הקורונה, אשר לא סווגו כארגון מחדש של חוב בעייתי
35	טבלה 14: שיטות להפחתת סיכון אשראי (CR3)
36	טבלה 15: הגישה הסטנדרטית – חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון (CR5)
38	טבלה 16: ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי גישה פיקוחית (CCR1)
38	טבלה 17: הקצאת הון בגין התאמת שערך לסיכון אשראי (CVA) (CCR2)
40	טבלה 18: סיכון שוק בגישה סטנדרטית (MR1)
42	טבלה 19: יחס כיסוי הנזילות (LIQ1)
43	טבלה 20: יחס כיסוי נזילות – גילויים נוספים (LIQA)

בנק אגוד לישראל בע"מ (להלן "הבנק") נוסד בשנת 1951. הבנק הוא תאגיד בנקאי בעל רישיון בנק לפי הוראות חוק הבנקאות (רישוי) התשמ"א - 1981. מניות הבנק רשומות למסחר בבורסה לניירות ערך בתל אביב.

לבנק 35 סניפים הפזורים ברחבי הארץ (הכוללים מרכז לבנקאות פרטית). הבנק מספק ללקוחותיו מגוון שירותי בנקאות. בהתאם לנתונים שפורסמו בדוחות כספיים מאוחדים של כלל הבנקים בישראל ליום 31 במרץ 2020, הבנק הוא השישי בגודלו במערכת הבנקאית בישראל.

ראה גם סעיף "הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים" וכן ביאור 16 "אירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך המאזן" בתמצית הדוחות הכספיים ליום 31 במרץ 2020, בהקשר של השלכות הודעת בעלי המניות המחזיקים בגרעין השליטה בבנק מיום 30 ביולי 2017, בעניין כוונתם לפעול למכירת החזקותיהם בבנק ובעניין התקשרותם מיום 27 בנובמבר 2017 עם בנק מזרחי טפחות בע"מ ("בנק מזרחי"), ואירועים נוספים בקשר עם הודעות אלה.

עיקרון הגילוי

הדוח המפורט על הסיכונים כולל מידע כמותי מפורט ומידע איכותי על סקירת הסיכונים ואופן ניהולם. הדוח כולל דרישות גילוי שפורסמו על ידי ועדת באזל, כפי המפורט בנדבך 3 להוראות (להלן: "נדבך 3"), ודרישות הגילוי על הסיכונים המבוססות על מקורות אחרים, לרבות דרישות גילוי שפורסמו על ידי הפורום ליציבות פיננסית (להלן: "FSF") ודרישות גילוי שפורסמו על ידי צוות משימה לשיפור הגילוי (להלן: "EDTF") שהוקם על ידי המוסד ליציבות פיננסית (להלן: "FSB") לשיפור הגילוי על הסיכונים בתאגידים בנקאיים. בנוסף, במסגרת הגילוי נכללו דרישות גילוי נוספות שנקבעו בהוראות הדיווח לציבור של הפיקוח על הבנקים.

מסגרת הוראות רגולטוריות

הבנק מפוקח על ידי המפקח על הבנקים, אשר מקבל מידע על הלימות ההון של הבנק וקובע את דרישות ההון של הבנק. החל מיום 1 בינואר 2014 הבנק מיישם את הוראות המדידה והלימות ההון המבוססות על הוראות באזל 3 (להלן: "באזל 3"), כפי שפורסמו על ידי הפיקוח על הבנקים וכפי ששולבו בהוראות ניהול בנקאי תקין 201-211.

הוראות באזל 3 מתבססות על שלושה נדבכים:

- נדבך 1 - כולל את אופן חישוב דרישות ההון המזערי הפיקוחי בגין סיכוני האשראי, הסיכון התפעולי וסיכון השוק.
- נדבך 2 - מתווה את התהליכים הפנימיים בבנק (ICAAP – Internal Capital Adequacy Assessment Process) המשמשים להערכת ההון הנדרש בגין מכלול הסיכונים לרבות אלו שאינם נכללים בנדבך 1 (כגון ריכוזיות אשראי, סיכון ריבית בתיק הבנקאי, סיכון נזילות, סיכונים סליקה ועוד) ובמקביל קיים תהליך סקירה המבוצע על ידי הפיקוח על הבנקים (SREP).
- נדבך 3 - משמעת שוק. נדבך זה קובע את האופן וההיקף של המידע שיוצג במסגרת הדיווח לציבור בדבר הסיכונים שהבנק חשוף אליהם. במסגרת נדבך זה נדרש מתן מידע כמותי ומידע איכותי כדי לאפשר לגורמי השוק להעריך את מידת החשיפה של הבנק לגורמי סיכון.

בנוסף, הבנק מיישם דוח זה דרישות גילוי המבוססות על מקורות אחרים, לרבות דרישות גילוי שפורסמו על ידי צוות EDTF ודרישות נוספות שנקבעו על ידי הפיקוח על הבנקים.

מידע צופה פני העתיד

חלק מהמידע המפורט בדוח על הסיכונים, שאינו מתייחס לעובדות ההיסטוריות מהווה מידע צופה פני עתיד כהגדרתו בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968. תוצאות הבנק בפועל עשויות להיות שונות מהותית מאלו שנכללו במסגרת המידע צופה פני עתיד כתוצאה ממספר רב של גורמים, לרבות, בין היתר, כתוצאה משינויים בחקיקה והוראות גורמי פיקוח, התפתחויות מאקרו כלכליות ובעיקר התפתחויות המשבר הפיננסי העולמי ואי הוודאות הכרוכה בהשלכותיו, אירועים כלכליים חריגים כגון שינויים קיצוניים בריבית, שערי חליפין ואינפלציה, התנהגות המתחרים ושינויים ספציפיים שיפורטו להלן.

מידע צופה פני עתיד מאופיין במילים או בביטויים כגון: "צפי", "אמור", "חזוי", להערכת הבנק", "בכוונת הבנק", "תחזית", "תכנית", "יעד", "אומדן סיכון", "תרחיש", "תרחיש קיצון", "הערכת סיכון", "קורלציה", "התפלגות", "אנו מאמינים", "צפוי", "חזוי", "מעריכים", "מתכוונים", "מתכננים", "מתעתד", "עשוי להשתנות" "צריך", "יכול", "יהיה" וביטויים דומים להם. השימוש בביטויים צופי עתיד אלו, כרוך בסיכונים ובחוסר וודאות משום שהוא מבוסס על הערכות ההנהלה לגבי אירועים עתידיים אשר עשויים לא להתממש או להתממש בצורה שונה מהצפוי. המידע המוצג להלן נסמך, בין היתר על תחזיות לעתיד בנושאים הקשורים להתפתחות הכלכלית בארץ ובעולם ועל תכניות העבודה ותקציב הבנק לשנת 2020. הבנק אינו מתחייב לפרסם עדכון למידע צופה פני עתיד הנכלל בדוחות אלה, לרבות בגין השפעת נסיבות או אירועים שיקרו לאחר פרסום הדוחות על מידע כאמור.

ראה גם סעיף "הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים" וביאור 16 "אירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך המאזן" בתמצית הדוחות הכספיים ליום 31 במרץ 2020, בהקשר של השלכות הודעת בעלי המניות המחזיקים בגרעין השליטה בבנק מיום 30 ביולי 2017, בעניין כוונתם לפעול למכירת החזקותיהם בבנק ובעניין התקשרותם מיום 27 בנובמבר 2017 עם בנק מזרחי, ואירועים נוספים בקשר עם הודעות אלה.

בנק אגוד לישראל בע"מ אינו מחזיק בחברות בנות בנקאיות, לאור זאת הדרישות של הפיקוח על הבנקים, לרבות הוראות באזל 3, מיושמות ברמה מאוחדת בלבד.

ככלל, דרישות ההון של הבנק מבוססות על הדוחות הכספיים המאוחדים שלו, הערוכים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים והנחיותיו.

על פי כללי החשבונאות המקובלים, חברות בנות הנשלטות במישרין או בעקיפין על-ידי הבנק מאוחדות בדוחות הכספיים, בעוד שלמטרות פיקוח על הון, חלים לעתים כללי איחוד שונים. יחד עם זאת, ליום 31 במרץ 2020, לא קיימים הבדלים בין בסיס האיחוד לפי כללי החשבונאות ובסיס האיחוד הפיקוחי למטרות הלימות הון.

לא קיימים איסורים או מגבלות משמעותיות כלשהן על העברת כספים או הון פיקוחי בתוך הקבוצה. לפרטים נוספים בדבר חברות מוחזקות עיקריות של הבנק ראה ביאור 14 בדוחות הכספיים לשנת 2019 ומידע נוסף בפרק חברות מוחזקות עיקריות בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 במרץ 2020.

יצוין, כי מתכונת הגילוי של דוח זה הותאמה לדרישות הוראות הדיווח לציבור 651 – "דרישות הגילוי של נדבך 3 של באזל ומידע נוסף על סיכונים".

יחסים פיקוחיים עיקריים וסקירת ניהול סיכונים ונכסי סיכון

גילוי על פי נדבך 3

יחסים פיקוחיים עיקריים (KM1)

טבלה 1: יחסים פיקוחיים עיקריים (KM1)

	ה	ד	ג	ב	א	
	31.3.2019	30.6.2019	30.9.2019	31.12.2019	31.3.2020	על בסיס מאוחד, ליום:
	במיליוני ש"ח					הון זמין
1	2,718	2,769	2,737	2,703	2,430	הון עצמי רוברד 1 ¹
1א	2,588	2,649	2,626	2,600	2,336	הון עצמי רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר
2	2,718	2,769	2,737	2,703	2,430	הון רוברד 1 ¹
2א	2,588	2,649	2,626	2,600	2,336	הון רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר
3	3,648	3,704	3,533	3,513	3,241	הון כולל ¹
3א	3,372	3,441	3,399	3,387	3,125	הון כולל, לפני השפעת הוראות מעבר
	במיליוני ש"ח					נכסי סיכון משוקללים
4	24,518	24,574	25,468	25,187	24,421	סך הכל נכסי סיכון משוקללים (RWA)
	באחוזים					יחסי הלימות הון, לפי הוראות המפקח על הבנקים
5	11.09%	11.27%	10.75%	10.73%	9.95%	יחס הון עצמי רוברד 1
5א	10.56%	10.78%	10.31%	10.32%	9.57%	יחס הון עצמי רוברד 1 לרכיבי סיכון לפני יישום השפעת הוראות המעבר
6	11.09%	11.27%	10.75%	10.73%	9.95%	יחס הון רוברד 1
6א	10.56%	10.78%	10.31%	10.32%	9.57%	יחס הון רוברד 1 לרכיבי סיכון לפני יישום השפעת הוראות המעבר
7	14.88%	15.07%	13.87%	13.95%	13.27%	יחס הון כולל
7א	13.75%	14.00%	13.35%	13.45%	12.79%	יחס הון כולל לרכיבי סיכון לפני יישום השפעת הוראות המעבר
11א	9.38%	9.39%	9.38%	9.39%	8.41%	יחס הון עצמי רוברד 1 הנדרש על ידי המפקח על הבנקים ²
12א	1.71%	1.88%	1.37%	1.34%	1.54%	יחס הון עצמי רוברד 1 זמין, מעבר לנדרש על ידי המפקח על הבנקים
	במיליוני ש"ח					יחס המינוף, לפי הוראות המפקח על הבנקים
13	43,004	43,058	44,329	45,089	46,083	סך החשיפות (במיליוני ש"ח)
14	6.32%	6.43%	6.17%	5.99%	5.27%	יחס המינוף (באחוזים)
14א	6.02%	6.15%	5.92%	5.77%	5.07%	יחס המינוף, לפני השפעת הוראות מעבר (באחוזים)
	במיליוני ש"ח					יחס כיסוי נזילות, לפי הוראות המפקח על הבנקים
15	10,197	9,885	9,982	10,022	10,980	סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה
16	8,309	7,793	7,788	7,721	8,021	סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים
17	123%	127%	128%	130%	137%	יחס כיסוי נזילות (באחוזים) ³

1. נתונים בכל הקשור ליחס הלימות הון ויחס המינוף כוללים התאמות בגין תכנית התייעלות שנקבעו לפי מכתב המפקח על הבנקים מיום ה-12 בינואר 2016 בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל" (להלן - התאמות בגין תכנית התייעלות), אשר אושרו על ידי הפיקוח על הבנקים. לפרטים נוספים ראה פרק הלימות הון.

2. דרישות מזעריות ליחס הון עצמי רובד 1 בשיעור 9% ויחס הון כולל בשיעור 12.5% חלות מיום 1 בינואר 2015. לאור התפרצות נגיף הקורונה וכחלק מהתאמות להוראות ניהול בנקאי תקין, פרסם הפיקוח על הבנקים עדכון לפיו החל מהדוחות לרבעון הראשון של שנת 2020, בוצעה הפחתה של דרישות ההון הרגולטוריות החלות על הבנקים בנקודת אחוז אחת. כמו כן, לדרישות אלה מתווספת דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור למועד הדיווח, וזאת למעט הלוואות לדיור שהוענקו במהלך תקופת משבר הקורונה. לאור האמור לעיל, יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש ויחס ההון הכולל המזערי הנדרש למועד הדיווח הינם 8.41%-ו-11.91%, בהתאמה. בנוגע להוראת השעה, ראה פירוט בסעיף "תכנון ההון ויעדי ההון" בהמשך מסמך זה.
3. יחס כיסוי הנזילות מוצג במונחים של ממוצעים פשוטים של תצפיות יומיות במשך הרבעון המדווח.

גישת התאגיד הבנקאי לניהול סיכונים (OVA)

גילוי על פי EDTF

פעילותו העסקית של הבנק כרוכה בסיכונים אשראי, סיכונים שוק, סיכונים נזילות, סיכונים תפעוליים ובכללם סיכונים משפטיים, סיכונים ציות וכן סיכונים מוניטין וסיכונים אסטרטגיים.

מדיניות ניהול הסיכונים של הבנק מכוונת לעמידה ביעדים האסטרטגיים והעסקיים שנקבעו, כל אלו, תוך הטמעת תרבות ניהול הסיכונים ובקרתם. מדיניות ניהול הסיכונים מסייעת לבנק לממש את יעדיו אלה, תוך הגדרת סוגי הסיכונים והיקפם, ועמידה בתיאבון וסיבולת הסיכון שנקבעו על ידי הדירקטוריון. לצורך זה מופעלים מערכות דיווח ומנגנוני פיקוח ובקרה מתאימים.

לפירוט אודות מטרות ומדיניות ניהול סיכונים בסיכונים השונים, ראה פרקים סיכון אשראי, סיכון שוק, סיכון ריבית בתיק הבנקאי וסיכון מניות.

הערכת הבנק בדבר השפעת גורמי סיכון

משבר הקורונה מלווה בחוסר וודאות משמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו. הבנק דואג לבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות בשוק ובסיכון האשראי של הלואים ומקפיד על ניהול סיכונים שוטף והדוק וניטור מוקדי הסיכון בתיק האשראי תוך מעקב אחר לקוחות שהוגדרו בסיכון ו/או מושפעים מהמשבר.

נכון ליום 31 במרץ 2020 הערכת סיכון האשראי נותרה ללא שינוי (בינונית). לטבלת הערכת גורמי הסיכון בבנק ראה בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 במרץ 2020.

הממשל התאגידי בתהליך ניהול הסיכונים בבנק

גילוי על פי EDTF

תהליכי ניהול הסיכונים והלימות ההון בבנק מוסדרים ומפוקחים באמצעות הדירקטוריון וועדותיו, מנכ"לית הבנק וההנהלה, ועדות ההנהלה, האגפים העסקיים יוצרי הסיכון, אגף בקרות וניהול סיכונים, אגף כספים, האגף לייעוץ משפטי, אגף משאבים והביקורת הפנימית.

המבנה הארגוני של ניהול הסיכונים

לתרשים המבנה הארגוני של ניהול הסיכונים בבנק ראה בדוח המפורט על הסיכונים לשנת 2019.

לפרטים נוספים בעניין אופן יישום הממשל התאגידי בתהליך ניהול הסיכונים בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019. לעניין גישת הבנק לניהול סיכונים ותרבות ניהול הסיכונים המיושמת בבנק, לאור התפשטות נגיף קורונה הבנק נקט בשורה של תהליכים ואמצעים בהתאם לדרישת הרשויות במסגרת זו, לרבות שמירה על בטיחות ובריאות העובדים, מעבר לעבודה מרחוק והתמקדות במתן פתרונות דיגיטליים התומכים בהמשך פעילות לקוחות הבנק ועובדיו. הבנק מיישם בעת משבר הקורונה את תרבות ניהול הסיכונים בדומה למצב שגרה, עם ההתאמות הנדרשות, לרבות בהתאם להקלות בנק ישראל.

חברי ההנהלה ונושאי משרה בכירה

להלן השינויים שחלו לעומת המתואר בדוח השנתי לשנת 2019 בעניין חברי הנהלה ונושאי משרה:

- א. ביום 1 באפריל החל מר אילן ישעיהו לכהן כממלא מקום ראש אגף בקרות וניהול סיכונים ומנהל הסיכונים הראשי בבנק במקום הגב' שירה רדובן.
- ב. ביום 1 באפריל 2020 הודיע ראש אגף כספים והחשבונאי הראשי של הבנק, מר ארנון זית, כי יסיים את תפקידו כראש אגף כספים ביום 30 ביוני 2020.
- ג. ביום 6 באפריל 2020, החלה הגב' חדוה פדלון לכהן כמבקרת הפנימית הראשית של הבנק במקום ד"ר עקיבא שטרנברג.

הסיכונים המובילים והמתפתחים מהותיים

פעילותו העסקית של הבנק כרוכה כאמור בסיכונים: סיכוני אשראי, סיכוני שוק, סיכוני נזילות, סיכונים תפעוליים (לרבות סיכוני IT, סייבר ואבטחת מידע, סיכונים משפטיים וסיכוני ציות), וכן סיכוני מוניטין וסיכונים אסטרטגיים. בהתאם למדיניות ניהול הסיכונים בבנק מבוצע כאמור מעקב הדוק אחר כלל הסיכונים אליהם חשוף הבנק, כמפורט במסמך זה.

בנוסף הבנק מבצע מעקב הדוק אחר ההתפתחויות בשווקים, בנתונים מאקרו כלכליים וברגולציה וחקיקה שחלים או עשויים להשפיע על הבנק ואשר יחד עם האסטרטגיה העסקית ותמהיל הפעילות הקיים עשויים לחשוף את הבנק לסיכונים משמעותיים.

להלן יפורטו סיכונים פרטניים מהותיים שהינם סיכונים מובילים ומתפתחים אשר הבנק מזהה ונערך לניטורם, הפחתתם וניהולם:

התפשטות נגיף הקורונה

נוכח התפשטות וירוס הקורונה למדינות רבות בעולם, כולל ישראל, והכרזת מגיפת וירוס הקורונה כמגיפה עולמית, ננקטו וצפויים להמשיך ולהינקט על ידי ממשלות בעולם ועל ידי ממשלת ישראל צעדי התגוננות שונים, הכוללים, בין היתר, השבתה של חלקים נרחבים מהמשק, הגבלות על הפעלת עסקים וכן התקבלו ועשויות להתקבל החלטות בעניין הפחתת ריבית על ידי בנקים מרכזיים ברחבי העולם. בנוסף, המשבר גרם גם לירידה חדה במחירי המניות והנכסים הפיננסיים בבורסות בעולם ובישראל.

לאירועים אלו עלולה להיות השפעה מהותית לרעה על עסקי הבנק, תוצאותיו הכספיות ורווחיותו במהלך שנת 2020 ויתכן שגם לאחר מכן. זאת בין היתר בשל עליה בסיכון האשראי וקשיי נזילות של לווים, שיכולים להוביל לגידול בהוצאות להפסדי אשראי, ירידה בהכנסות המימון והריבית וירידות בשערי נכסים סחירים העלולות להשפיע מהותית על קרן ההון של הבנק ועל רווחיותו – השפעה שתמותן במידה חלקית על ידי קיטון בהתחייבויות האקטואריות של הבנק בגין זכויות עובדים. הבנק אינו יכול לאמוד בשלב זה את השפעת מגיפת הקורונה והיקפה, התלויים בין היתר, במשך אירוע התפשטות המגיפה, בצעדים שינקטו על ידי ממשלות ורגולטורים להתמודדות איתה, בהתפתחויות בשווקים ובהיקף השפעות כל אלו על הפעילות המשקית לגביה קיים בשלב זה חוסר ודאות.

הבנק נקט ונוקט צעדים להתמודדות עם השלכות מגיפת הקורונה על מנת לאפשר המשך פעילותו התקינה, לרבות המשך מתן שירותים בנקאיים ללקוחותיו בסניפים ובערוצים הישירים, בין היתר, תוך עבודה מרחוק ופיצול צוותים חיוניים לעבודה באתרים נפרדים, בהתאם לעקרונות תכנית ההמשכיות העסקית של הבנק ולנדרש על פי הוראות והנחיות של הרגולטורים השונים, מתוך מטרה לשמור על בטיחות ובריאות עובדיו ולהבטיח המשכיות השירות לציבור לקוחותיו.

כמו כן, התפשטות נגיף הקורונה, צעדי ההתגוננות הננקטים והמשבר הכלכלי עולמי הנגרז מכך, הובילו בין היתר גם להתגברות כלל עולמית של סיכון הסייבר. ואכן בעולם נצפית התגברות אירועי תקיפה והונאה המנצלים את משבר הקורונה, ובפרט בגין המגמות הבאות: העלייה בהיקף העבודה מרחוק, אשר מרחיבה את מעטפת התקיפה הפוטנציאלית; עליה במגמת ניסיונות דיג הלקוחות, התגברות אירועי הונאה המנצלים את החשש האנושי סביב התפשטות הקורונה, העשויה לעודד גורמים עוינים להוציא לפועל תקיפות כנגד ארגונים. כמו בעולם, גם בישראל סיכון הסייבר עולה עקב משבר הקורונה.

בנק ישראל הנחה את התאגידים הבנקאיים במכתבו מיום ה-6 באפריל 2020 לבחון את נושא התגברות איומי הסייבר בעקבות התפשטות נגיף הקורונה, ובדגש על התרחבות עבודה מרחוק, וזאת בהתייחס להיבטי "תהליכים, אנשים ומערכות", שכן ההרחבה נדרשה לביצוע מהיר ובאופן העלול להשפיע על הבקורות המוטמעות ולהעלאת רמת סיכון הסייבר. הבנק בחן את התגברות סיכוני הסייבר, ונקט בשורה של צעדים לחיזוק ההגנה. למידע נוסף אודות טיפול הבנק בסיכון הסייבר ואבטחת מידע ראה פרק ניהול הסיכונים התפעוליים בהמשך דוח זה.

הבנק עוקב אחר השלכות השפעות מגיפת הקורונה על הסיכונים השונים הקשורים בפעילות הבנק ונערך בעניין בהתאם להתפתחויות.

למידע נוסף בעניין השפעת התפרצות וירוס הקורונה ראה בין היתר:

- פרק ניהול סיכוני אשראי, בהמשך וכן גילוי על סיווג האשראי הבעייתי בדוח הדירקטוריון וההנהלה
- גילוי על התפתחות החשיפות בהתאם לענפי המשק
- ביאור 13 לדוחות הכספיים, בנושא מידע נוסף על סיכון אשראי, אשראי לציבור והפרשה להפסדי אשראי
- ביאור 8 לדוחות הכספיים, בנושא הלימות הון, מינוף ונזילות לפי הוראות המפקח על הבנקים
- התפתחויות בשווקים הפיננסיים בפרק סיכוני שוק בהמשך דוח זה
- השפעה על נזילות הבנק בפרק סיכון הנזילות בהמשך דוח זה
- השפעה על סיכון תפעולי וסייבר כתוצאה מהרחבת פעילות העבודה מרחוק ראה פרק ניהול הסיכונים התפעוליים בהמשך דוח זה.

האמור בדיווח זה הינו מידע צופה פני עתיד, כהגדרתו בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968 אשר מבוסס, בין היתר, על הערכות ואומדנים של הבנק נכון למועד דיווח זה, בהתחשב בעובדה לפיה קיים חוסר וודאות לגבי היקפו ומשכו של משבר הקורונה והצעדים שינקטו להתמודדות איתו העשויים להשתנות מעת לעת, אשר אינם בשליטת הבנק, וחוסר וודאות ביחס להשלכותיהם על שוקי ההון והכלכלה בישראל ובעולם.

הצעת רכש אגוד-מזרחי

ביום 30 ביולי 2017 התקבל בבנק מכתב מבעלי המניות המחזיקים בגרעין השליטה בבנק, בעניין כוונתם לפעול למכירת החזקותיהם בבנק. לפרטים נוספים ראה דיווח מיידי מיום 30 ביולי 2017 (אסמכתא מס': 2017-01-078216), המובא על דרך הפניה.

בהמשך למכתב זה, התקבלה בבנק ביום 27 בנובמבר 2017 הודעה מטעם המחזיקים בגרעין השליטה בבנק, לפיה התקשרו באותו יום בהסכם עם בנק מזרחי במסגרתו התחייבו להיענות להצעת רכש חליפין מלאה לרכישת מניות הבנק שיפרסם בנק מזרחי לכל בעלי המניות בבנק, בכפוף לתנאים מתלים שנקבעו לפרסום הצעת הרכש ולהשלמתה, ובכללם אישורים רגולטוריים.

ככל שלא ניתן יהיה להשלים את העסקה נשוא ההסכם במתווה של הצעת רכש, יפעלו בנק מזרחי ובעלי השליטה בבנק אגוד לביצוע העסקה על דרך של מיזוג סטטוטורי (להלן "העסקה החלופית"), כאשר הבנק יהיה "חברת היעד" ובנק מזרחי יהיה "החברה הקולטת", וזאת בכפוף לאישור האורגנים המוסמכים בבנק ובבנק מזרחי.

בהמשך להודעת בעלי המניות המחזיקים בגרעין השליטה בבנק בדבר התקשרותם עם בנק מזרחי כמפורט לעיל, נמסר לבנק ביום 27 בנובמבר 2017 מכתב לבנק מזרחי בחתימת ה"ה שלמה וחיה אליהו, שלמה אליהו אחזקות בע"מ ואליהו 1959 בע"מ (להלן: "קבוצת אליהו"), שעיקרו הינם התחייבות קבוצת אליהו להורות לנאמן מטעמה לתת הודעת קיבול להיענות בחיוב להצעת רכש שתפורסם על ידי בנק מזרחי או אם העסקה תבוצע על דרך של מיזוג סטטוטורי, כאשר הבנק יהיה "חברת היעד" ובנק מזרחי יהיה "החברה הקולטת", כהגדרת מונחים אלה בחוק החברות, תשנ"ט – 1999 (להלן: "העסקה החלופית"), וככל שהעסקה החלופית תהא טעונה אישור באסיפה הכללית של הבנק, מתחייבת קבוצת אליהו לתמוך ולהפעיל את כח ההצבעה שלה באסיפה הכללית של הבנק לתמיכה בעסקת המיזוג כאמור, והיא מורה בזאת כך לנאמנים, ככל שנדרש, למעט ככל שהצבעתה כאמור אסורה מכח הוראה של רשות רגולטורית (כאשר הובהר, שכיום קבוצת אליהו אינה רשאית להשתתף באסיפות הכלליות של הבנק או לעשות שימוש כלשהו בזכויות ההצבעה או בזכויות אחרות המוקנות מכח החזקותיה). לפרטים נוספים ראה דיווח מיידי מיום 28 בנובמבר, 2017 (אסמכתא: 2017-01-110619), המובא על דרך הפניה.

ביום 30 במאי 2018 התקבלה בבנק החלטת מ"מ הממונה על התחרות לפיה הוא מודיע על התנגדותו לאישור המיזוג בין הבנק לבין בנק מזרחי, וכי החלטה זו נתונה לערר בפני בית הדין לתחרות, בהתאם להוראות חוק התחרות, התשמ"ח-1988. ביום 25 ביוני 2018 התקבלה בבנק הודעה מטעם בעלי המניות המחזיקים בגרעין השליטה בבנק, בעניין ניהול מגעים מתקדמים להארכת תוקפו של ההסכם עם בנק מזרחי ועל כוונתם להגיש ערר על החלטת מ"מ הממונה על התחרות. לפרטים נוספים ראה דיווח מיידי מיום 25 ביוני 2018 (אסמכתא מס': 2018-01-055647), המובא על דרך הפניה. ביום 5 באוגוסט 2018 התקבלה בבנק הודעה מטעם בעלי המניות המחזיקים בגרעין השליטה בבנק, לפיה התקשרו בעלי המניות המחזיקים בגרעין השליטה בבנק עם בנק מזרחי בתוספת להסכם שנחתם ביניהם ביום 27 בנובמבר 2017, הכוללת תיקונים להסכם המקורי הנ"ל והוראות שיחולו על הצדדים להסכם המקורי בקשר עם הגשת ערר על החלטת הממונה על התחרות. בכלל זה האריכו הצדדים את המועד שנקבע לקיום התנאים המתלים לפרסום הצעת הרכש על פי ההסכם, כך שיחול בחלוף 12 חודשים ממועד החתימה על התוספת להסכם (להלן: "המועד הקובע המוארך") וקבעו כי הצדדים יגישו ערר על החלטת מ"מ הממונה על התחרות. היה ועד למועד הקובע המוארך, ינתן פסק דין לפיו הערר נדחה או היה ולא ינתן פסק דין בערר עד למועד הקובע המוארך מכל סיבה, יבוטל ההסכם (אלא אם הסכימו הצדדים בכתב לדחות איזה מן המועדים).

ביום 6 באוגוסט 2018 קיבל דירקטוריון הבנק החלטה לפיה מאחר והוא סבור כי חלופה אסטרטגית של מיזוג הבנק עם בנק אחר היא חלופה העולה בקנה אחד עם טובת הבנק ונוכח השלכות החלטת מ"מ הממונה על התחרות על אפשרויות מיזוג הבנק בעתיד, הבנק הצטרף לערר של בעלי השליטה ובנק מזרחי על החלטת הממונה על התחרות את בקשת המיזוג בין הבנק לבנק מזרחי, וזאת על מנת לשמור על אפשרויות עתידיות למיזוג הבנק, ומבלי לנקוט עמדה כלשהי ביחס לתנאי ההתקשרות בין בעלי השליטה בבנק לבין בנק מזרחי. בהתאם, הצטרף הבנק בחודש ספטמבר 2018 לערר שהוגש על-ידי בעלי השליטה על החלטת מ"מ הממונה על התחרות. ביום 8 ביולי, 2019 התקבלה בבנק הודעה מטעם בעלי המניות המחזיקים בגרעין השליטה בבנק, לפיה בעלי המניות המחזיקים בגרעין השליטה בבנק ובנק מזרחי התקשרו ביום 8 ביולי, 2019 בתוספת שניה להסכם שנחתם ביניהם ביום 27 בנובמבר, 2017, במסגרתה, בין היתר, הוארך המועד להתקיימותם של התנאים המוקדמים לפרסום הצעת רכש הקבועים בהסכם ביניהם, כך שיחול ביום 30 בנובמבר 2019, אולם אם עד למועד הזה לא ינתן פסק דין בהליך הערר אזי כל אחד מן הצדדים יהיה זכאי להודיע לצד השני על דחיית מועד תחולתו של המועד הקובע המוארך ליום 31 בדצמבר, 2019. ביום 25 בנובמבר 2019 התקבל בבנק מטעם בעלי המניות המחזיקים בגרעין השליטה בבנק עותק הודעה שנשלחה על ידם לבנק מזרחי בדבר הארכת ההסכם שנחתם בינם לבין בנק מזרחי ביום 27 בנובמבר, 2017 וזאת עד ליום 31 בדצמבר 2019, בהתאם לזכותם מכח התוספת השנייה להסכם הנ"ל.

ביום 28 בנובמבר, 2019 התקבל בבנק פסק דין של בית הדין לתחרות, לפיו קיבל בית הדין לתחרות את העררים שהגישו בעלי השליטה בבנק, הבנק ובנק מזרחי על החלטת המ"מ הממונה על התחרות להתנגד למיזוג בין הבנק לבין בנק מזרחי. במסגרת פסק הדין, הורה בית הדין לממונה על התחרות לבחון אם ניתן להפיג את החשש לתחרות בענף היהלומים עקב המיזוג, תוך קביעת תנאים למיזוג בהקשר לענף זה ובכל מקרה לא יאוחר מיום 31 בדצמבר, 2019. ביום 8 בינואר 2020 פרסמה הממונה על התחרות את החלטתה באשר לתנאים המתלים להשלמת המיזוג, והעיקרי שבהם הינו מכירת פעילות מתן האשראי בתחום היהלומים על כלל היבטיה לצד שלישי בעל כישורים ומשאבים מתאימים שאינו פעיל היום בענף ושזהותו תאושר על ידי הממונה מראש, וזאת לפני השלמת ביצוע המיזוג.

ביום 30 בדצמבר, 2019 התקבלה בבנק הודעה מטעם בעלי המניות המחזיקים בגרעין השליטה בבנק, לפיה התקשרו בעלי השליטה בבנק ובנק מזרחי בתוספת מס' 3 להסכם ביניהם, על פיה הוארך המועד הקובע המוארך ליום 26 בינואר 2020. בהמשך, ביום 27 לינואר 2020 התקבלה בבנק הודעה בדבר התקשרות בתוספת מס' 4 להסכם, על פיה, בין היתר, הוסכם בין הצדדים להאריך את המועד שנקבע לצורך קיום התנאים המוקדמים לפרסום הצעת הרכש בהתאם להסכם ביניהם, ליום 31 במאי 2020 וכי בנק מזרחי יגיש לבית הדין לתחרות ערר מטעמו על החלטת הממונה על התחרות מיום 8 בינואר 2020 ובעלי השליטה יצטרפו לערר. בהמשך להחלטת דירקטוריון הבנק להצטרף לערר הנ"ל, הבנק הצטרף גם לערר הנוסף על החלטת הממונה, וזאת מהנימוקים לפיהם הצטרף לערר הקודם ומבלי לנקוט עמדה כלשהי ביחס לתנאי ההתקשרות בין בעלי השליטה בבנק לבין בנק מזרחי.

ביום 26 במאי, 2020, התקבלה בבנק מטעם בעלי המניות המחזיקים בגרעין השליטה בבנק הודעה, לפיה בהמשך להודעותיהם הקודמות בדבר התקשרותם עם בנק מזרחי ובהמשך להודעתם, כי המועד האחרון שנקבע לצורך קיום התנאים המוקדמים לפרסום הצעת רכש על ידי בנק מזרחי הינו 31 במאי, 2020, מצויים בעלי השליטה בבנק ובנק מזרחי במו"מ מתקדם לקראת הארכת ההסכם ביניהם, וכי הם מאמינים כי הארכת ההסכם תחתם בימים הקרובים. לפרוט נוסף ראה דיווח מידי מיום 26 במאי, 2020 (אסמכתא: 2020-01-052860) המובא על דרך ההפניה.

לפרטים נוספים ר' דוח מידי של הבנק מיום 5 באוגוסט 2018 (אסמכתא מס': 2018-01-073461) ודוח מידי של הבנק מיום 6 באוגוסט 2018 (אסמכתא מס': 2018-01-073914) ודוח מידי של הבנק מיום 9 ביולי, 2019 (אסמכתא מס': 2019-01-058989) ודיווח מידי מיום 25 בנובמבר, 2019 (אסמכתא מס': 2019-01-101826), דיווח מידי מיום 28 בנובמבר, 2019 (אסמכתא מס': 2019-01-103896), דיווח מידי מיום 30 בדצמבר, 2019 (אסמכתא מס': 2019-01-115971), דיווח מידי מיום 8 בינואר, 2020 (אסמכתא מס': 2020-01-003852), דיווח מידי מיום 27 בינואר, 2020 (אסמכתא מס': 2020-01-010485) ודיווח מידי מיום 26 במאי, 2020 (אסמכתא: 2020-01-052860), המובאים על דרך ההפניה, וכן ראה ביאור 16 "אירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך המאזן" לתמצית הדוחות הכספיים של הבנק ליום 31 במרץ 2020.

כן ראה דיווח מידי מיום 30 באוקטובר, 2019 (אסמכתא מס': 2019-01-092055) בעניין הארכת התקופה למכירת אמצעי השליטה של ה"ה שלמה וחיה אליהו בבנק (ראה גם פרק "השליטה בבנק" בדוח הכספי השנתי ובדוח זה). בנוסף, בעלי השליטה הגיעו להסכמות עם מר שלמה אליהו על הארכת ההסדרים בינם לבין חברות בשליטתו עליהם הודיעו בעלי השליטה ביום 27 בנובמבר 2017, וקיבלו את הסכמתו להצטרף למכירת מניותיו על פי הוראות ההסכם.

לפרוט נוסף בדבר ההתקשרות בין בעלי השליטה בבנק לבין בנק מזרחי ובדבר התחייבות קבוצת אליהו ביחס להענות הנאמנים מטעמה בחיוב להצעת רכש כאמור לעיל ככל שתפורסם ראה ביאור 32.א. בדוחות הכספיים לשנת 2019.

יחסי עבודה עם ועדי העובדים והנהלה

קיים סכסוך עבודה עם ועדי העובדים בבנק על רקע חתימת ההסכם עם בנק מזרחי כמפורט לעיל. לעניין זה ולעניין התפתחויות ביחסי עבודה בבנק ראה גם באור 16.ד. בתמצית הדוחות הכספיים. בנוסף לאור הסכסוכים הפתוחים ונוכח התמשכות חוסר הוודאות בד בבד עם צעדי ההתייעלות הננקטים ושינקטו, קיים סיכון לעיצומי עובדים.

מיקור חוץ

לבנק התקשרות מהותית רבת שנים עם לאומי בהתאם להסכם שנחתם ביום 2 בספטמבר 2001 והוארך מעת לעת, בנוגע למתן שירותי מחשוב ותפעול לחלק ניכר ממערכות הליבה הבנקאיות בשיטה של מיקור חוץ, שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016 (והוארכה כמפורט להלן). ממועד זה החלה תקופה של שלוש שנים המוגדרת כ"פרויקט סיום ההתקשרות". ההתקשרות עם לאומי מגובה באישורים הרגולטוריים הנדרשים, והצדדים פועלים לחידושם לפי הצורך.

עם התקרבות מועד סיום תקופת ההתקשרות עם לאומי, הבנק החל בבחינת האפשרויות העומדות בפניו ובמסגרת זו פנה לספקים שונים לצורך קבלת הצעות לשירותי מחשוב ותפעול ובחן החל מסוף 2016 ועד לרבעון הראשון של שנת 2018 הצעות ראשוניות שלהם תוך הסתייעות בשירותי ייעוץ חיצוניים, ובפיקוח ועדה דירקטוריונית ייעודית (הועדה לענייני טכנולוגית המידע וחדשנות טכנולוגית). יחד עם זאת, בעקבות הודעת בעלי השליטה בבנק על התקשרותם עם בנק מזרחי עוכב התהליך עקב חוסר הוודאות באשר לעתידו העצמאי של הבנק.

לאור התמשכותו של מצב אי הודאות והעיכוב בלוחות הזמנים של פרויקט החלפת מערכות המחשוב של הבנק, אישר דירקטוריון הבנק ביום ה-29 במרס, 2018 את הצעת לאומי שהתקבלה בבנק באותו מועד, שעיקרה הינם כי על רקע העסקה של בעלי השליטה יסכים לאומי, לדחות את תום תקופת ההיפרדות לתקופה של עד 18 חודשים נוספים, ובלבד שבכל מקרה בו יבקש הבנק להקדים את תום תקופת ההפרדות, תינתן ללאומי הודעה מוקדמת של 24 חודשים לפחות לפני מועד סיום ההפרדות. תקופת ההפרדות בהתאם לאישור מיום 29 במרס, 2018 הוארכה עד ליום 30 ביוני 2021.

נוכח פניית הצדדים לקבלת אישור הממונה על התחרות לפטור מהסדר כובל ביחס להארכת ההתקשרות בין הבנק לבין לאומי, נמסר לבנק על ידי הממונה על התחרות, כי על פניה נראית פניית הצדדים כמיזם משותף אשר מתאים לבחינת הצדדים על פי "הוראות ההגבלים העסקיים (פטור סוג למיזמים משותפים)(הוראת שעה) תשס"ו-2006" ולכן אינו מצריך אישור הממונה על התחרות. כמו כן קיבל הבנק אישור מאת הפיקוח על הבנקים כי אין לו התנגדות להארכת תקופת מתן שירותי המחשוב לבנק על ידי לאומי עד ליום 30 ביוני 2021.

בנוסף, עקב התמשכות תקופת אי הודאות בה פועל הבנק כאמור לעיל, ולצורך הערכות להמשכיות קבלת שירותים ביחס למערכות הליבה של הבנק ולהחלפת ספק שירותי מחשוב - אם הבנק יוותר בנק עצמאי, ובהתחשב בלוחות הזמנים להסבת מערכות ליבה שעשויה לארוך מספר שנים, חידש הבנק בראשית שנת 2019 תהליך בחינת, עדכון וטיוב ההצעות שקיבל מספקים לקבלת שירותי מחשוב ותפעול כאמור. במסגרת תהליך זה, החליט דירקטוריון הבנק ביום 2 ביולי, 2019 למקד התהליך בבחינת וטיוב הצעתה של Tech Mahindra, ולקדם המגעים מולה בנוגע להצעתה תוך הבהרה כי התקשרות לא תבוצע או ינתן יהיה להפסיקה אם הבנק לא יוותר בנק עצמאי, כאשר לא תבוצע כל פעולה היוצרת מחויבות או התחייבות של הבנק כלפי Tech Mahindra מכל סוג, אלא אם יתקבל אישור פרטני מראש של דירקטוריון הבנק.

לאור פסק הדין של בית הדין לתחרות מיום 28 בנובמבר, 2019 במסגרתו התקבלו הערערים שהגישו בעלי השליטה בבנק, הבנק ובנק מזרחי על החלטת המ"מ הממונה על התחרות להתנגד למיזוג בין הבנק לבין בנק מזרחי והעליה בהתכנות למיזוג הבנק בעקבותיו, השהה הבנק את קידום המו"מ שהחל עם Tech Mahindra.

במקביל, נוכח הצורך בהבטחת המשך קבלת שירותי מחשוב לבנק בכל חלופה שתהיה רלוונטית לעתידו של הבנק, וזאת גם לאחר תום הארכת ההסכם עם לאומי ביום 30 ביוני 2021 ונוכח התלות של מערכות המידע של הבנק בלאומי והעדר חלופה מידית זמינה למערכות המסופקות על ידי לאומי לבנק, קיים הבנק מגעים עם לאומי לצורך הארכת תקופת קבלת שירותי המחשוב מלאומי גם לאחר יום 30 ביוני 2021.

בהמשך לכך, ובהתאם לאישור דירקטוריון הבנק מיום 12 במאי 2020, התקשר הבנק עם לאומי בתוספת להסכם המחשוב והתפעול שנחתם בין הצדדים ביום 2 בספטמבר 2001, ואשר הוארך על ידם לתקופת נוספות (להלן בהתאמה "ההסכם" ו-"התוספת"). בהתאם לתוספת זו נקבעו בין הצדדים, בין היתר, ההסכמות הבאות:

תוקפו של ההסכם יוארך עד ליום 31 בדצמבר 2022 ("תום תוקף התוספת") והתוספת זו תחול רטרואקטיבית החל מיום 1 בינואר 2020.

ככל שלא יתקיים מיזוג של הבנק עם בנק מזרחי טפחות בע"מ (להלן "בנק מזרחי") עד ליום 31 בדצמבר 2020, תינתן לבנק האופציה להאריך את תוקפה של התוספת בשנה נוספת עד ליום 31 בדצמבר 2023 (להלן "האופציה הקצרה"). בנוסף, ככל שלא יתקיים מיזוג של הבנק עם בנק מזרחי עד ליום 31 בדצמבר 2021, תינתן לבנק האופציה להאריך את תוקפה של התוספת בעשר שנים עד ליום 31 בדצמבר 2032 (חלף שנת הארכה אחת בהתאם לאופציה הקצרה ובכפוף לכך שמומשה האופציה הקצרה) (להלן "האופציה הארוכה"), הכל בכפוף לקיומם של התנאים למימוש האופציות כפי שנקבעו בין הצדדים במסגרת התוספת.

לבנק לא תהיה זכות להפסיק את ההתקשרות לפני מועד תום תוקף התוספת או לפני מועד תום תקופת ההארכה הרלוונטית (במקרה של מימוש האופציה/אופציות שהוענקו לו), ואולם במקרה בו יממש הבנק את האופציה הארוכה יהיה הבנק רשאי להודיע ללאומי עד ליום 31 בדצמבר 2024 על קיצור תקופת ההסכם, ובמקרה זה יסתיים ההסכם ביום 31 בדצמבר 2028 והבנק ישלם ללאומי פיצוי מוסכם בסכום "התשלום הבסיסי" כמשמעו להלן, עבור שנה נוספת.

הבנק יהיה זכאי לקבל מלאומי בהתאם לתוספת את היקף השירותים השוטפים ורמת השירות כפי שניתנו לבנק ביום 31 בדצמבר 2016, טרם תחילת תקופת ההפרדות בין הצדדים ("השירותים השוטפים"). לאומי יספק לבנק את השירותים השוטפים בתקופת התוספת על פי עקרון ה follow me, קרי – על פי כלל לפיו פיתוחים שיפתח לאומי עבורו (החלפת מערכות ותשתיות) יפותחו במקביל עבור הבנק, בכפוף להוראות ההסכם, ולצורך כך ינקוט הבנק בכל פעולה שתידרש על מנת להטמיע את המערכות או התשתיות החדשות (להלן "מנגנון ה follow me").

התמורה שישלם הבנק בעבור השירותים השוטפים (להלן "הסכום הבסיסי") תהיה בסכום של 125 מיליון ש"ח בגין שנת 2020 ובסכום של 135 מיליון ש"ח לשנה בגין השנים 2021-2023 במקרה בו ההסכם יסתיים בתום תוקף התוספת, או בתום תקופת האופציה הקצרה לפי העניין. ככל שהבנק יממש את האופציה הארוכה תעמוד התמורה עד לשנת 2022 על סך של 125 מיליון ש"ח לשנה ולאחר מכן על סך של 120 מיליון ש"ח לשנה. התמורה תוצמד אחת לשנה לפי מנגנון הצמדה שסוכם בין הצדדים בהסכם. כן הובהר בהסכם כי הסכום הבסיסי אינו כולל עלויות ייחודיות של יישום והתאמות של מנגנון ה follow me עבור הבנק שיתווספו לסכום הבסיסי ויחולו על הבנק.

תוקף התוספת הותנה בקבלת חוות דעת מעודכנת ביחס לתחולת פטור רשות דיני התחרות למיזמים משותפים, העומדת בכללי ה self-assessment המאשרת כי אין מניעה להמשך מתן השירותים על ידי לאומי לפי ההסכם או בקבלת אישור רשות התחרות לכך בלוחות הזמנים הקבועים בתוספת. ביום 26 במאי 2020 התקבלה חוות דעת מעודכנת ביחס לתחולת פטור רשות דיני התחרות למיזמים משותפים, העומדת בכללי ה self-assessment המאשרת כי אין מניעה להמשך מתן השירותים על ידי לאומי לפי התוספת. זאת לאחר שרשות התחרות אישרה לבנק כי היא אינה מבקשת כי התוספת תוגש לאישורה, וכי הצדדים רשאים לבצע בדיקה עצמית של התוספת ומידת התאמתה לדיני התחרות. בכך התקיים התנאי המתלה לתוקף התוספת כפי שנקבע בין הצדדים.

בד בבד החליט דירקטוריון הבנק ביום 12 במאי 2020 שלא להמשיך בפרויקט החלפת מערכות המחשוב של הבנק. התקשרות הבנק עם לאומי בתוספת להסכם המחשוב והתפעול הנ"ל צפויה להגדיל את הוצאות המחשוב של הבנק (שהיוו כ-200 מיליון ש"ח בשנת 2019) בשיעור של כ-20%.

לפרטים נוספים בעניין הארכת הסכם המחשוב והתפעול שנחתם עם לאומי, ראה דוח ההנהלה והדירקטוריון ליום ה-31 במרץ 2020.

הסיכון האסטרטגי

על רקע האמור לעיל לעניין המיזוג, ונוכח חוסר הוודאות בו פועל הבנק, פחתה רמת הוודאות הנוגעת להתממשות התכנית האסטרטגית של הבנק, ובהתאמה, החל ב-2018 עלה הסיכון האסטרטגי. לפיכך, הותאמה תכנית העבודה של הבנק לתכנית האסטרטגית ולתקופת אי הוודאות בה מצוי הבנק, לרבות דחיית הטיפול במשימות ארוכות טווח ועתירות משאבים, וזאת עד להתבהרות מצב הדברים. נוכח הארכת הסכם המחשוב עם בנק לאומי, לפחות עד ליום 31 בדצמבר 2022 (עם אופציה להארכה עד ליום 31 בדצמבר 2032 במקרה שהמיזוג לא יושלם) – אי הוודאות שהיתה כרוכה במציאת פתרון להמשך קבלת שירותי מחשוב מלאומי – קטנה.

במסגרת מאמצי הבנק לצמצם את הסיכונים, ביום 29 בנובמבר 2018 אישר דירקטוריון הבנק עקרונות לתכנית פעולה להתייעלות שמטרתיה הינן, בין היתר, להגדיל את יחסי ההון של הבנק, כך שבמהלך שנת 2019 יחס הלימות ההון הראשוני של הבנק לא ירד מרמה של 10.3%, תוך שמירת יציבות הרווחיות והתשואה. בנוסף, החליט דירקטוריון הבנק על עליה ביחס הנזילות הכולל (LCR) ב-10 נק' אחוז, לתיאבון וסיבולת של 120% ו-115%, בהתאמה. בעקבות משבר הקורונה הועלו התיאבון והסיבולת ל-130% ו-120% בהתאמה.

יחד עם זאת, כחלק מהצעדים של הפיקוח על הבנקים להתמודדות עם משבר הקורונה, ביום 31 במרץ 2020 פרסם הפיקוח על הבנקים חוזר בנושא "התאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה (הוראת שעה)" ("הוראת השעה") אשר לפיו נדרש הבנק לעמוד ביחס הון עצמי רובד 1 מזערי בשיעור של 8% (לעומת 9% לפני השינוי), וביחס הון כולל מזערי של 11.5% (לעומת 12.5% לפני השינוי). דרישות הון אלה יהיו בתוקף למשך שישה חודשים ורשאית המפקחת, באישור הנגיד, להאריך את תוקף הוראת השעה בשישה חודשים נוספים ולאחר מכן ככל שרלוונטי, יידרש הבנק להציג מתווה מדורג לצבירה מחודשת של ההון, ככל שששחק, על פני שנתיים.

לאור זאת, ובהתאם להוראת השעה, החליט דירקטוריון הבנק ביום 30 באפריל 2020 לעדכן את יעדי הלימות ההון של הבנק כך שיחס הלימות ההון רובד 1 לא יפחת מ-9.3% (חלף 10.3%).

הנהלת הבנק והדירקטוריון מיישמים תהליכים שמטרתם התמודדות עם הסיכון האסטרטגי, זאת באמצעות מעקב ופיקוח הדוקים על התפתחות הסיכון, בין היתר באמצעות וועדת דירקטוריון ייעודית למעקב אחר התפתחות הסיכונים לתקופה ויישום צעדי הפחתה. הבנק ימשיך לעקוב ולבחון את הצעדים הנדרשים נוכח המצב.

סיכון טכנולוגיות המידע והסייבר

התפתחות והחדשנות הטכנולוגית משפיעות על האופן בו בנקים מנהלים את עסקיהם ועל האופן בו הם מתקשרים עם לקוחות, ספקים ושותפים. קצב השינויים המהיר, החדשנות, קישור של מערכות מידע ותיקות של התאגיד הבנקאי לתשתיות מחשוב מודרניות ופתוחות, כמו גם התלות הגוברת בשירותי מחשוב המסופקים על ידי צדדים שלישיים, יוצרים כר נרחב להיווצרות חולשות במערכי ההגנה של התאגיד הבנקאי. מנגד חל גידול בעוצמת איומי סייבר ואבטחת מידע, מבחינת היקפם, גורמי האיום תחום זמינות כלי התקיפה. זהו הסיכון הלא פיננסי המהותי ביותר אליו חשופים הבנקים. תקיפת סייבר על מערכות IT ואתרי הבנק, עלולה לגרום לפגיעה ביכולת להמשיך לספק שירות, לגרום עיכוב במתן שירות, לגרום לגניבת נתוני הלקוחות, כמו גם לפגיעה אפשרית בהם ופגיעה במוניטין הבנק ובאמון הציבור ביחס ליכולתו לנהל את נכסי הלקוחות באופן נאות, ולייצר חשיפות משפטיות. איומי הסייבר מתאפיינים, בין היתר, בהתפתחות שוטפת, בתחום ובמרכבות של ההתקפות על מערכות מחשוב, בהעצמת הנזק הפוטנציאלי ובקושי בזיהוי התקפות אלו והגורמים המבצעים את התקיפות. בשנים האחרונות חל גידול במספר ובעוצמת ניסיונות תקיפה מסוגים שונים, ובכלל זה התקפות סייבר על מערכות מידע של ארגונים עסקיים, ארגונים פיננסיים ואחרים, שנועדו להשיג גישה לא מורשית למערכות ממוחשבות על מנת לבצע שימוש שלא כדין בנכסים או במידע רגיש, חבלה במידע או שיבושים בפעילות ועוד. על כן, הבנק נדרש לתת דגש מיוחד ולנקוט בצעדים הדרושים לצורך ניהול אפקטיבי של הגנת הסייבר ואבטחת המידע ("הגנת הסייבר") תוך התאמה לדינאמיות של תחום זה. יתרה מכך, מיקור חוץ של מערכות הליבה בלאומי חושף את הבנק גם לסיכוני הסייבר בלאומי ולאטגריים ייחודיים בתחום הגנת הסייבר בהערכות השוטפת וביצירת ממשקי עבודה מתאימים.

בנושא התגברות סיכוני סייבר בדגש על העבודה מרחוק עקב משבר הקורונה, ראה התיחסות בפרק ניהול הסיכונים התפעוליים בהמשך דוח זה.

סיכונים נוספים

- במסגרת תהליכי ניהול הסיכון ההתנהגותי (conduct risk), הבנק מנהל את עסקיו תוך הקפדה על דרישות הדין וערכי ההגיונות, בין היתר במסגרת התנהלותו היומיומית מול לקוחותיו ובכלל זה תוך בחינת התאמת ההצעות הניתנות להם לצרכיהם וכן, בסיוע בקבלת החלטות נבונות כלוים ובקידום האינטרסים שלהם בתהליך זה.
- במסגרת טיפולו השוטף בסיכוני הציות, נוקט הבנק בצעדים למזעור סיכונים חוצי גבולות וסיכונים הנובעים מחקיקת ה-FATCA וה-CRS, בפעילותו מול לקוחותיו בעלי תושבות מס זרה, לרבות סיכונים הנובעים מאי-ציות לחוקי המס בישראל. בהתאם לתקן ה-CRS (בתוקף מינואר 2019), נדרש הבנק לבדוק, לזהות ולדווח אודות חשבונות פיננסיים של תושבים זרים בעלי תושבות מס שאינה ארה"ב. במסגרת התקנות נדרש הבנק לדווח רטרואקטיבית לגבי השנים 2017 ו-2018 (עד ל-23 ביוני 2019 ו-8 בספטמבר 2019, בהתאמה). דיווח זה נעשה על סמך הצהרות שהתקבלו בעבר מהלקוחות ביום 23 ביוני 2019 העביר הבנק את הדיווח בגין שנת 2017 וביום 8 בספטמבר 2019 את הדיווח בגין שנת 2018 לרשות המיסים בישראל, במסגרתם דווחו כ-4,000 חשבונות. בחודש פברואר 2020 נשלחו כ-1,000 מכתבים ללקוחות, שלא דווחו בשנתיים האחרונות, ואשר נדרש לדווח עליהם במסגרת הדיווח לשנת 2019, במהלך בספטמבר 2020. (יובהר כי בהתאם לתקנות נדרש לשלוח מכתבים ללקוחות אחת לשנתיים, לכן לקוחות שקיבלו מכתב בגין הדיווח לשנת 2018, לא נדרשים לקבל מכתב יידוע נוסף השנה). היחידה מפיצה ועוקבת אחר מבצעי הטיוב הקבועים בתקנות ה-CRS, אשר מחויבים להסתיים, בהתאם לרגולציה, עד סוף השנה. לאחרונה הודיעו הן ה-IRS האמריקאי והן ארגון ה-OECD, שמועד הדיווח שעד אליו, על רשויות המיסים במדינות השונות לשלוח אליהם את הדיווחים, נדחה ל-31 בדצמבר 2020. לאור זאת, ובהתאם לעדכון שהתקבל מאיגוד הבנקים, עוסקים כרגע אנשי האוצר עם אנשי רשות המיסים בתיקונים הנדרשים בחקיקה בישראל על מנת לבצע את הדחיינות המקבילות. דהיינו, מועד הדיווח הרגולטורי בגין תקנות ה-FATCA וה-CRS צפוי להידחות מחודש ספטמבר למועד מאוחר יותר ברבעון הרביעי של השנה.
- במסגרת התכנית האסטרטגית של הבנק נקבעו יעדים אסטרטגיים ארוכי טווח לצורך שיפור הרווחיות והתשואה, לרבות שיפור ביעילות התפעולית לצד הקטנת ריכוזיות הלוחים, והסטה של נכסי סיכון מהאשראי העסקי לאשראי ללקוחות קמעונאיים. תחום הקמעונאות הוגדר כמנוע הצמיחה המרכזי לשנים הקרובות, ובכלל זה מתן אשראי ללקוחות כל הבנקים, אשר מטופל במרכז הלוואות ייעודי שהוקם לצורך כך. בנוסף, יזמות רגולטוריות בתחום האשראי הצרכני עלולות להשפיע על מידת יישום היעדים ארוכי הטווח של הבנק. בפרט, שיפור היכולות הנובעות משימוש במאגר נתוני אשראי, המאפשר לכל גוף לקבל מידע אגרטיבי על כל לקוח במערכת הבנקאית, ומ-Open API, המאפשר לנותני שירות להתחבר למערכות הבנק ולשלוח מידע עדכני בזמן אמת על הלקוח, צפויים להגביר את התחרות בקרב הלקוחות הקמעונאיים, ובכלל זה מול גופים חוץ בנקאיים. יצוין כי Open API מגדיל גם את פוטנציאל החשיפה לסיכוני סייבר, כאמור לעיל. בנוסף, המשך סביבת הריבית הנמוכה משפיעה על יכולת שיפור הרווחיות והתשואה בטווח הקצר.

חלק מהמידע המפורט לעיל בקשר לסיכונים המובילים והמתפתחים שאינו מתייחס לעובדות ההיסטוריות, מהווה מידע צופה פני עתיד כהגדרתו בחוק ניירות ערך תשכ"ח - 1968. תוצאות הבנק בפועל עשויות להיות שונות מהותית מאלו שנכללו במסגרת המידע צופה פני עתיד כתוצאה ממספר רב של גורמים, לרבות, בין היתר, כתוצאה משינויים בחקיקה והוראות גורמי פיקוח, התפתחויות מאקרו כלכליות ובעיקר התפתחויות המשבר הפיננסי העולמי ואי הודאות הכרוכה בהשלכותיו, אירועים כלכליים חריגים כגון שינויים קיצוניים בריבית, שערי חליפין ואינפלציה, התנהגות המתחרים ועוד. כמו כן, ראה פרק "התפתחויות ושינויים מהותיים בבנק" בדוח דירקטוריון והנהלה.

סקירת נכסי סיכון משוקללים (OV1)

הטבלה להלן מספקת סקירה כללית על סך נכסי הסיכון המשוקללים (RWA) שיוצרים את המכנה של דרישות ההון מבוססות הסיכון. פירוט נוסף של נכסי הסיכון המשוקללים מוצג בחלק הבא – "הרכב ההון".

טבלה 2: סקירת נכסי סיכון משוקללים (OV1)

	א	ב	ג
	נכסי סיכון משוקללים		
	31.12.2019	31.3.2020 ³	דרישות הון מזעריות ¹
			31.3.2020
	במיליוני ש"ח		
1	21,113	21,113	2,515
6	160	129	19
10	127	93	15
20	582	544	69
24	1,788	2,014	213
25	651	741	78
27	24,421	25,187	2,909

- דרישות מזעריות ליחס הון כולל בשיעור 12.5% חלות מיום 1 בינואר 2015. לאור התפרצות נגיף הקורונה וכחלק מהתאמות להוראות ניהול בנקאי תקין, פרסם הפיקוח על הבנקים עדכון לפיו החל מהדוחות לרבעון הראשון של שנת 2020, בוצעה הפחתה של דרישות ההון הרגולטוריות החלות על הבנקים בנקודת אחוז אחת. כמו כן, לדרישות אלה מתווספת דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור למועד הדיווח, וזאת למעט הלוואות לדיור שהוענקו במהלך תקופת משבר הקורונה. לאור האמור לעיל, יחס ההון הכולל המזערי הנדרש למועד הדיווח הינו 11.91%.
- סיכון אשראי אינו כולל סיכון אשראי של צד נגדי, התאמה בגין סיכון אשראי, סיכון סילוק, חשיפות איגוח וסכומים מתחת לספי הניכוי.
- עיקר השינויים בתקופה לעומת נתונים מקבילים אשתקד מוסברים על ידי ירידה בסיכון האשראי בעיקר של לקוחות עסקיים.
- ביום 27 במרץ, 2019 רכש הבנק פוליסת ביטוח בגין חשיפות אשראי לערבויות שהבנק הוציא/יוציא בהתאם לחוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות של רוכשי דירות), התשל"ה-1974 ולהתחייבויות להוצאת ערבויות כאמור ולערבויות ביצוע, הכל בקשר לפרויקטים אשר נחתמו ו/או יחתמו לגביהם הסכמים לליווי פיננסי עם הבנק מעת לעת (להן ביחד: "הערבויות"). הביטוח נעשה באמצעות חברת בת בבעלות מלאה של הבנק (CAPTIVE) שהוקמה בחו"ל, ונרכש ממבטחי משנה בינלאומיים בעלי דירוג בינלאומי גבוה ומבטח את הבנק למקרה בו יידרש הבנק לשלם בשל חילוט הערבויות, הכל בהתאם לתנאי הפוליסה. הביטוח ניכס לתוקפו ביום 31 במרץ 2019. רכישת הביטוח נועדה, בעיקרה, להפחית את ההון המרותק בגין סיכון האשראי הנובע מהנפקת הערבויות תוך שימוש בפוליסה כ"מפחיתת סיכון אשראי", בהתאם לתנאים שנקבעו בהוראות הפיקוח על הבנקים.
- החל משנת 2020 מיישם הבנק את הגישה הסטנדרטית (קווי עסקים) במקום גישת האינדיקטור הבסיסי. שינוי הגישה הקטין את נכסי הסיכון בכ-206 מיליון ש"ח.
- הירידה נובעת מהירידה בסף הניכוי כתוצאה מהירידה בהון עצמי רובד 1 של הבנק. ראה להלן טבלה 4.

הרכב ההון הפיקוחי (CC1)

מדידת ההון מבוססת על חלוקת ההון להון רובד 1 (הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף) ולהון רובד 2, נכון למועד הדיווח לא קיים הון רובד 1 נוסף.

הון עצמי רובד 1 כולל את ההון המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי בתוספת חלק מזכויות המיעוט (זכויות שאינן מקנות שליטה בהון של חברות בת שאוחדו) ובניכוי מוניטין, נכסים בלתי מוחשיים אחרים, והתאמות פיקוחיות וניכויים נוספים.

בנוסף לאלו, נכללות התאמות להון עצמי רובד 1 שנובעות מיישום תכניות התייעלות תפעולית.

הון רובד 2 כולל בעיקר מכשירי הון ויתרת הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי בכפוף לתקרה שנקבעה בהוראות.

לגבי מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רובד 2 בתאריך 31 בדצמבר 2013 נקבעו הוראות מעבר ותקרת הכרה, כמפורט בהוראות, כך שהסכום המוכר בגינם בפועל הינו הנמוך מבין סכומם המופחת של המכשירים עצמם ותקרת הכרה המתבססת על יתרת מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רובד 2 ביום 31 דצמבר 2013 אשר מופחתת בתחילת כל שנה ב-10% עד ליום 1 בינואר 2022. בשנת 2020 תקרת ההכרה הינה 20%.

מכשירי הון המונפקים מתחילת שנת 2014 נדרשים לעמוד בקריטריונים המפורטים בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202. לצורך הכללתם בהון, הקריטריונים העיקריים שעל המכשיר לכלול הינם: (1) מנגנון לספיגת הפסדי קרן על ידי המרה למניות רגילות או הפחתת המכשיר כאשר יחס הון עצמי רובד 1 של התאגיד הבנקאי יורד מ-5%; (2) סעיף הקובע שקרות האירוע המכונן לא-קיימות (כמוגדר בנספח ה' להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202) יומר המכשיר באופן מיידי למניות רגילות או יימחק.

נכון ל-31 במרץ 2020, סכום כתבי התחייבות נדחים עומדים בתנאי הכשירות של באזל 3 ומוכרים על ידי המפקח על הבנקים כהון רובד 2 עומד על כ-518 מיליון ש"ח (סכום כתבי התחייבות נדחים שאינם עומדים בתנאי הכשירות של באזל 3 ומוכרים על ידי המפקח על הבנקים כהון רובד 2 עומד על כ-22 מיליון ש"ח).

שינויים רגולטוריים משמעותיים ושינויים נוספים בתקופת הדיווח אשר משפיעים על דרישות יחסי ההון של הבנק

עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין 201 בנושא מדידה והלימות הון

ביום 31 במרץ 2020, פרסם הפיקוח על הבנקים עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין 201 בנושא מדידה והלימות הון כך שתכלול הקלות בדרישות הלימות ההון לבנקים על ידי הורדה של 1% ביחסי ההון המינימאליים הנדרשים. כמו כן, הודגש כי ההקלה תחול עד תום 24 חודשים מתום תוקף ההוראה (30 בספטמבר 2022), ובלבד שיחסי ההון של התאגיד הבנקאי לא יפחתו מיחסי ההון במועד תום תוקף ההוראה או יחסי ההון המזעריים שחלים על התאגיד הבנקאי טרם הוראת השעה, הנמוך מביניהם.

עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין 329 בנושא מגבלות למתן הלוואות לדיור

ביום 21 באפריל 2020, פרסם הפיקוח על הבנקים עדכון להוראה 329 בנושא מגבלות למתן הלוואות לדיור אשר כלל מספר שינויים:

- בוטלה דרישת הון נוספת (בגובה של 1 נקודת האחוז) בגין הלוואות לדיור שאושרו בתקופת הוראת השעה (ממועד פרסום החוזר עד לתום תוקף ההוראה ביום 30 בספטמבר 2020).
 - בהתאם לחוזר, הבנקים רשאים להעמיד לרוכשי הדירות הלוואה לדיור, בשיעור החזר מהכנסה העולה על 50% ובכפוף לעמידה בתנאים הבאים:
 - החריגה ממגבלת שיעור החזר של 50% נובעת מירידה בהכנסת הלווה עקב חל"ת או ירידה למשרה חלקית של הלווה בשל משבר הקורונה;
 - להערכת הבנק, הלווה צפוי לחזור לעבודתו בחלוף משבר הקורונה;
 - שיעור החזר מההכנסה של הלווה, לאחר היציאה לחל"ת, לא עולה על 70%;
 - הבנק יקבע מגבלה כוללת להיקף אשראי הניתן אגב הקלה זו.
- לעניין זה נציין, כי בהתאם להוראות בנק ישראל, במקרה בו שיעור החזר מההכנסה עולה על 40%, יש להקצות להלוואה משקל סיכון של 100%

שינויים בתנאי חובות במסגרת ההתמודדות עם נגיף הקורונה

לנוכח התפשטות נגיף הקורונה והשלכותיו האפשריות על מצב המשק והלווים, ומתוך מטרה לעודד תאגידים בנקאיים לפעול לייצוב לוויים שלא עומדים או עשויים לא לעמוד במחויבויות התשלום החוזיות שלהם עקב נגיף הקורונה, פרסם בנק ישראל דגשים לטיפול בחובות לגביהם שינויים בתנאים. בהתאם לחוזר נקבע כי אין לסווג חובות בארגון מחדש של חוב בעייתי, כאשר בשל אירוע נגיף הקורונה מבוצעים שינויים לזמן קצר בתשלומים ללווים אשר לא היו בפיגור קודם לכן. עוד נקבע כי, לעניין קביעת מצב הפיגור, חובות אשר לא היו לפני כן בפיגור, וניתנה להם דחיה כאמור, לא ייחשבו כהלוואות בפיגור בתקופת הדחיה. בנוסף, כאשר בוצעה דחיית תשלומים כאמור לחובות שהיו בפיגור לפני הדחיה, יש להקפיא את מצב הפיגור במשך תקופת דחיית התשלום.

יישום תקן חשבונאי בנושא חכירות

ביום 1 בינואר 2020, הבנק החל ליישם את ההוראות החדשות בנושא חכירות. יישום ההוראות החדשות הביא לירידה בשיעור ההון העצמי רובד 1 ובהון הכולל בשיעור של כ-0.03% וכ-0.04% בהתאמה ליום ה-1 בינואר 2020, זאת כתוצאה משקלול נכסי הסיכון בגין נכסי שימוש הנובעים מחכירות תפעוליות שהוכרו במאזן בשיעור של 100%.

ההון הכולל של הבנק הסתכם ביום 31 במרץ 2020 ב-3,241 מיליון ש"ח לעומת 3,513 מיליון ש"ח ביום 31 בדצמבר 2019. הירידה בהון נובעת בעיקר מירידה של 272 מיליון ש"ח בקרן הון בגין ני"ע זמינים למכירה, מהפסד של 54 מיליון ש"ח וגידול של כ-34 מיליון ש"ח בניכויים בגין התאמות פיקוחיות והפחתת ההתאמות בגין תכניות התייעלות בסכום של 9 מיליון ש"ח. ירידה זו קוזזה על ידי עליה של 96 מיליון ש"ח בקרן הון זכויות עובדים. הירידה המשמעותית בהון הבנק (למעט ההתאמות בגין תוכניות התייעלות) הינה תוצאה של השפעות משבר הקורונה על שוק ההון ועל הפעילות השוטפת של הבנק.

טבלה 3: הרכב ההון הפיקוחי לצורך חישוב יחס ההון (CC1)

גילוי על פי נדבך 3

יתרה ליום 31 במרץ 2020			יתרה ליום 31 במרץ 2019		
במיליוני ש"ח					
הון עצמי רובד 1: מכשירים ועודפים					
1	הון מניות רגילות שהונפק על ידי התאגיד הבנקאי ופרמיה על מניות רגילות הכלולות בהון עצמי רובד 1	952	952	952	952
2	עודפים, לרבות דיבידנד שהוצע או שהוכרז לאחר תאריך המאזן	1,635	1,603	1,581	1,581
3	רווח כולל אחר מצטבר ועודפים שניתן להם גילוי	51	41	(125)	(125)
6	הון עצמי רובד 1 לפני התאמות פיקוחיות וניכויים	2,638	2,596	2,408	2,408

טבלה 3: הרכב ההון הפיקוחי לצורך חישוב יחס ההון (CC1)

גילוי על פי נדבך 3

יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	יתרה ליום 31 במרץ 2019	יתרה ליום 31 במרץ 2020	במיליוני ש"ח
הון עצמי רובד 1: התאמות פיקוח וניכויים			
			מיסים נדחים לקבל שמימושם מבוסס על רווחיות עתידית של התאגיד הבנקאי, למעט מיסים נדחים לקבל הנובעים מהפרשי עיתוי (temporary differences)
-	-	(16)	10
			רווחים והפסדים שטרם מומשו כתוצאה משינויים בשווי ההגון של התחייבויות שנבעו משינויים בסיכון האשראי העצמי של התאגיד הבנקאי. בנוסף, בהתייחס להתחייבויות בגין מכשירים נגזרים, יש לגרוע את כל התאמות השווי החשבונאיות (DVA) הנובעות מסיכון האשראי העצמי של הבנק
(7)	(2)	(28)	14
			השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי אינה עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי (בסכום העולה על 10% מהון עצמי רובד 1)
-	-	-	18
			השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי
-	-	-	19
			מיסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי, אשר סכומם עולה על 10% מהון עצמי רובד 1
(31)	(6)	(28)	21
103	130	94	26
65	122	22	28
2,703	2,718	2,430	29
2,703	2,718	2,430	45
הון רובד 2: מכשירים והפרשות			
			מכשירים שהונפקו על ידי התאגיד הבנקאי (שאינם נכללים בהון רובד 1) ופרמיה על מכשירים אלו
-	-	-	46
2	8	1	47
			מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי התאגיד הכשירים להכללה בהון הפיקוחי בתקופת המעבר
541	656	³ 539	48
			מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי למשקיעי צד ג'
21	138	³ 21	49
267	266	271	50
810	930	811	51
הון רובד 2: ניכויים			
-	-	-	57
810	930	811	58
3,513	3,648	3,241	59
25,187	24,518	24,421	60
יחס הון וכריות לשימור הון (באחוזים)			
10.73%	11.09%	9.95%	61
10.73%	11.09%	9.95%	62
13.95%	14.88%	13.27%	63

טבלה 3: הרכב ההון הפיקוחי לצורך חישוב יחס ההון (CC1)

גילוי על פי דברך 3

	יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	יתרה ליום 31 במרץ 2019	יתרה ליום 31 במרץ 2020 במיליוני ש"ח
דרישות מזעריות שנקבעו על ידי הפיקוח על הבנקים			
69	9.39%	9.38%	8.41%
70	9.39%	9.38%	8.41%
71	12.89%	12.88%	11.91%
סכומים שמתחת לסף ההפחתה (לפני שקלול סיכון)			
72	120	121	107
73	-	-	-
75	296	291	260
תקרה להכללת הפרשות ברובד 2			
76	267	266	271
77	283	276	276
מכשירי הון שאינם כשירים כהון פיקוחי הכפופים להוראות המעבר			
84	452	452	302
85	-	-	-

- נתונים אלו כוללים התאמות בגין תכנית התייעלות שנקבעו לפי מכתב המפקח על הבנקים מה-12 בינואר 2016 בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל" (להלן - התאמות בגין תכנית התייעלות), אשר אושרו על ידי הפיקוח על הבנקים. לפרטים נוספים ראה פרק הלימות ההון.
- דרישות מזעריות ליחס הון עצמי רובד 1 בשיעור 9% ויחס הון כולל בשיעור 12.5% חלות מיום 1 בינואר 2015. לאור התפרצות נגיף הקורונה וכחלק מהתאמות להוראות ניהול בנקאי תקין, פרסם הפיקוח על הבנקים עדכון לפיו החל מהדוחות לרבעון הראשון של שנת 2020, בוצעה הפחתה של דרישות ההון הרגולטוריות החלות על הבנקים בנקודת אחוז אחת. כמו כן, לדרישות אלה מתווספת דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור למועד הדיווח, וזאת למעט הלוואות לדיור שהוענקו במהלך תקופת משבר הקורונה. לאור האמור לעיל, יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש ויחס ההון הכולל המזערי הנדרש למועד הדיווח הינם 8.41%-ו-11.91%, בהתאמה. בנוגע להוראת השעה, ראה פירוט בסעיף "תכנון ההון ויעדי ההון" בהמשך מסמך זה.
- הירידה מול רבעון מקביל נובעת מהפחתת ההכרה בשטרי ההון בהתאם להוראות.

הלימות ההון של תאגיד בנקאי הינה מרכיב מרכזי בהערכת יציבותו של התאגיד. הלימות ההון נבחנת באמצעות היחס שבין בסיס ההון לבין הסכום המשוקלל של רכיבי הסיכון בעסקי הבנק, כהגדרתם בהוראות באזל 3. הוראת באזל 3 שמה דגש על ניהול הסיכונים תוך קישור בין פרופיל הסיכונים של הבנק ואיכות ניהולם לבין הקצאת ההון הנדרשת, וזאת במטרה להביא לחיזוק עמידותה של המערכת הבנקאית בעתות משבר. הבנק מיישם את הגישה הסטנדרטית בתחומי סיכון האשראי וסיכון השוק, וגישת האינדיקטור הבסיסי עבור סיכונים תפעוליים. מעבר לכך, הבנק מקיים תהליך פנימי להערכת הסיכונים והקצאת הון על מנת להבטיח כי הבנק מקצה מספיק הון כנגד מכלול הסיכונים (להלן: "ICAAP"). במסגרת תהליך ה-ICAAP נבחנת נאותות יעדי ההון, גם תחת תרחישי קיצון, בהתחשב בפרופיל הסיכון של הבנק, לרבות תכנון וניהול ההון.

תכנון ההון ויעדי ההון

יעד הלימות ההון – ביום 29 בנובמבר, 2018 אישר דירקטוריון הבנק עקרונות לתכנית פעולה להתייעלות שמטרותיה, ככל שהיא תמומש, הינן בין היתר, להגדיל את יחסי ההון של הבנק, כך שבמהלך שנת 2019 יעמוד יחס הון עצמי רובד 1 של הבנק על 10.3%, תוך שמירת יציבות הרווחיות והתשואה.

ביום 31 במרץ 2020 פרסם הפיקוח על הבנקים חוזר בנושא "התאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה (הוראת שעה)" ("הוראת השעה") וזאת, לפי הודעת הפיקוח על הבנקים, על רקע התפשטות נגיף הקורונה ועל מנת להבטיח את יכולתם של הבנקים להמשיך להציע אשראי. בהתאם לחוזר נדרש הבנק לעמוד ביחס הון עצמי רובד 1 מזערי בשיעור של 8% (לעומת 9% לפני השינוי), וביחס הון כולל מזערי של 11.5% (לעומת 12.5% לפני השינוי). דרישות הון אלה יהיו בתוקף למשך שישה חודשים ורשאית המפקחת, באישור הנגיד, להאריך את תוקף הוראת השעה בשישה חודשים נוספים ולאחר מכן, ככל שרלוונטי, יידרש הבנק להציג מתווה מדורג לצבירה מחודשת של ההון, ככל שנשחק, על פני שנתיים.

כמו כן, בהודעה שפרסם הפיקוח על הבנקים בקשר עם הוראת השעה, הוא ביקש מהדירקטוריונים של הבנקים, בין היתר, לבחון מחדש את מדיניות חלוקת הדיבידנדים מתוך כוונה שהמקורות ההוניים שישתחררו כתוצאה מהקטנת דרישות ההון ישמשו להגדלת אשראי ולא לצורך חלוקה.

בהתאם להוראת השעה, החליט דירקטוריון הבנק ביום 30 באפריל 2020 לעדכן את יעדי הלימות ההון של הבנק כך שיחס הלימות ההון רובד 1 לא יפחת מ-9.3% (חלף 10.3%).

ליחסי ההון המזעריים מתווספת דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור לתאריכי הדוחות הכספיים, וזאת למעט הלוואות לדיור שהוענקו במהלך תקופת משבר הקורונה.

בהתאם לכך, יחס הון עצמי רובד 1 המזערי ויחס ההון הכולל המזערי הנדרשים מהבנק על-ידי הפיקוח על הבנקים על בסיס מאוחד, ליום 31 במרץ 2020 ולמשך תקופת הוראת השעה, הינם 8.41%-ו-11.91%, בהתאמה (במקום 9.41%-ו-12.91% לפני הוראת השעה).

תכנון ההון – במסגרת הדיונים על תכנית העבודה לשנת 2020 שהתקיימו בדירקטוריון בסוף דצמבר 2019, נקבע תכנון ההון לשנה זו. תכנון ההון השנתי נגזר מיעדי ההון שהוגדרו על ידי הדירקטוריון.

תכנון ההון לשנת 2020 הושפע בעיקר מהפרמטרים הבאים:

- גידול בהון עצמי רובד 1 כתוצאה מגידול צפוי בסעיף העודפים.
- נלקחה הנחה של הפחתה מדורגת של יתרת קרן ההון בגין ניירות ערך זמינים למכירה.
- קיטון בהון רובד 2 כתוצאה מהפחתת כתבי ההתחייבות בהתאם להוראות המעבר.

במסגרת תכנון ההון הכין הבנק תכנית מגירה לצמצום בנכסי הסיכון אם יידרש הדבר על מנת להתמודד עם שינויים אפשריים, כפועל יוצא של השפעות אפשריות של המצב הכלכלי במשק על בסיס ההון של הבנק (רווחיות וקרן הון) כמו גם השפעות אפשריות של הוראות רגולטוריות חדשות. יצוין כי חלק ממידע זה הינו "מידע צופה פני עתיד".

ראה גם סעיף "הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים" וביאור 16 "אירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך המאזן" בתמצית הדוחות הכספיים ליום 31 במרץ 2020.

יחס המינוף

גילוי על פי נדבך 3 הוראת ניהול בנקאי תקין 218 בנושא "יחס מינוף" (להלן: "ההוראה") קובעת יחס מינוף פשוט ושקוף שאינו מבוסס סיכון, הפועל כמדידה משלימה ואמינה לדרישות ההון מבוססות סיכון, ואשר נועד להגביל את צבירת המינוף בתאגיד הבנקאי. בהתאם להוראה, תאגיד בנקאי יעמוד ביחס מינוף שלא יפחת מ-5% על בסיס מאוחד. תאגיד בנקאי שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד מהווה 24% או יותר מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית, יעמוד ביחס מינוף שלא יפחת מ-6%. בהתאם לאמור לעיל, יחס המינוף המזערי שנדרש מהבנק הוא 5%.

יחס המינוף ליום 31 במרץ 2020 עמד על 5.27% לעומת 5.99% ביום 31 בדצמבר 2019. קיטון זה נובע בעיקר מקיטון בהון רובד 1 (בעיקר הפסד של 54 מיליון ש"ח וירידה בקרן הון בגין ני"ע זמינים למכירה של 272 מיליון ש"ח) ועליה בחשיפות בעיקר באג"ח ממשלתי (כ-800 מיליון ש"ח) ובנגזרים (כ-360 מיליון ש"ח).

השוואה בין הנכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (LR1)

טבלה 4: השוואה בין הנכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (LR1)

גילוי על פי נדבך 3

31 בדצמבר 2019	31 במרץ 2019	31 במרץ 2020	
			במיליוני ש"ח
42,467	40,260	44,259	1 סך הנכסים בהתאם לדוחות הכספיים המאוחדים
-	-	-	2 ההתאמות בגין השקעות בישויות בתחום הבנקאות, הפיננסים, הביטוח או המסחר שאוחדו לצרכים חשבונאיים, אך אינם בתחולת האיחוד לצרכים פיקוחיים
(169)	104	(648)	4 התאמות בגין מכשירים פיננסיים נגזרים ¹
-	-	-	5 התאמות בגין עסקאות מימון ניירות ערך (לדוגמה: עסקאות רכש חוזר והלוואות מובטחות דומות אחרות)
2,658	2,555	2,515	6 התאמות בגין פריטים חוץ מאזניים (המרה של החשיפות החוץ מאזניות לסכומים שווי ערך אשראי)
133	85	(43)	7 התאמות אחרות
45,089	43,004	46,083	8 חשיפה לצורך יחס המינוף

1. ראה להלן הערה 2 לטבלה 5 (LR2).

יחס המינוף (LR2)

טבלה 5: יחס המינוף (LR2)

גילוי על פי נדבך 3

31 בדצמבר 2019	31 במרץ 2019	31 במרץ 2020	
			במיליוני ש"ח
			חשיפות מאזניות
41,963	39,415	42,751	1 נכסים במאזן (למעט נגזרים ועסקאות מימון ניירות ערך, אך לרבות ביטחונות)
(31)	(6)	(44)	2 (סכומים בגין נכסים שנוכו בקביעת הון רובד 1)
41,932	39,409	42,707	3 סך החשיפות המאזניות (למעט בגין נגזרים ועסקאות מימון ניירות ערך)

טבלה 5: יחס המינוף (LR2)

גילוי על פי נדבך 3

31 בדצמבר 2019	31 במרץ 2019	31 במרץ 2020 במיליוני ש"ח	
חשיפות בגין נגזרים			
614	610	1,369	4. עלות השחלוף הקשורה לכל העסקאות בגין נגזרים
497	406	522	5. סכומי תוספות בגין חשיפה פוטנציאלית עתידית הקשורה לכל העסקאות בגין נגזרים
-	-	-	6. גילום (gross-up) ביטחונות שניתנו בגין נגזרים, שנוכו מהנכסים במאזן בהתאם להוראות דיווח לציבור
(614)	(400)	(1,030)	7. (ניכויים של נכסי חייבים בגין ביטחון משתנה במזומן שניתן בעסקאות בנגזרים)
-	-	-	8. (רגל צד נגדי מרכזי פטורה של חשיפות מסחריות שסולקו על ידי הלקוח)
-	-	-	9. סכום נקוב אפקטיבי מתואם של נגזרי אשראי שנכתבו
-	-	-	10. (קיזוזים נקובים אפקטיביים מתואמים וניכויי תוספות בגין נגזרי אשראי שנכתבו)
497	616	2 861	11. סך החשיפות בגין נגזרים
חשיפות בגין עסקאות מימון ניירות ערך			
2	424	-	12. נכסים ברוטו בגין עסקאות מימון ניירות ערך (ללא קיזוזים), לאחר התאמות בגין עסקאות שמטופלות כמכירה חשבונאית
-	-	-	13. (סכומים שקוזזו של מזומנים לשלם ושל מזומנים לקבל מנכסים ברוטו בגין עסקאות מימון ניירות ערך)
-	-	-	14. חשיפת סיכון אשראי של צד נגדי מרכזי בגין נכסי מימון ניירות ערך
-	-	-	15. חשיפות בגין עסקאות כסוכן
2	424	-	16. סך חשיפות בגין עסקאות מימון ניירות ערך
חשיפות חוץ מאזניות אחרות			
9,862	9,139	9,449	17. חשיפה חוץ מאזנית בערך נקוב ברוטו
(7,204)	(6,584)	(6,934)	18. (התאמות בגין המרה לסכומים שווי ערך אשראי)
2,658	2,555	2,515	19. פריטים חוץ מאזניים
הון וסך החשיפות			
45,089	43,004	46,083	20. סך החשיפות
2,703	2,718	2,430	21. הון רובד 1 ¹
יחס המינוף			
5.99%	6.32%	5.27%	22. יחס המינוף בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 218

- נתונים אלו כוללים התאמות בגין תוכניות התייעלות שנקבעו לפי מכתב המפקח על הבנקים מה-12 בינואר 2016 בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל" (להלן - התאמות בגין תכנית התייעלות), אשר אושרו על ידי הפיקוח על הבנקים. לפרטים נוספים ראה פרק הלימות ההון בדוח המפורט על הסיכונים לשנת 2019.
- הגידול בחשיפות לנגזרים נובע מהתפשטות ויורוס הקורונה במהלך הרבעון הראשון של שנת 2020 אשר גרמה לאי ודאות והשפיעה על המסחר בשווקים ועל הכלכלה העולמית אשר בעקבותיה חלה עליה ברמת התנודתיות של גורמי הסיכון בשווקים הפיננסיים ובכללם בשערי החליפין, מרווחי הבסיס (basis spread) ושערי המניות. שינויים אלו השפיעו גם על דרישת הביטחונות בגין עסקאות אלו.

יישום תקן חשבונאי בנושא חכירות

ביום 1 בינואר 2020, הבנק החל ליישם את ההוראות החדשות בנושא חכירות. יישום ההוראות החדשות הביא לירידה יחס המינוף של הבנק בשיעור של כ-0.01% ליום ה-1 בינואר 2020, זאת לאור קיטון ביחס הון עצמי רובד 1 כתוצאה משקלול נכסי הסיכון בגין נכסי זכות שימוש הנובעים מחכירות תפעוליות שהוכרו במאזן בשיעור של 100%.

מידע כללי על איכות סיכון אשראי (CRA)

גילוי על פי דבר 3

סיכון האשראי הינו סיכון לגרימת הפסד לבנק כתוצאה מחדלות פירעון או ירידה בכושר הפירעון של צד נגדי של הבנק לעסקה, תוך אי עמידה בהתחייבויותיו ביחס לתנאים שסוכמו, והינו הסיכון המשמעותי ביותר אליו נחשף הבנק במסגרת פעילותו בעיקר מבחינת היקפו ביחס לסיכונים אחרים.

הבנק רוכש הלוואות מחברת מימון ישיר מקבוצת ישיר 2006 בע"מ, ביום 22 בינואר 2020, חתמו הבנק ומימון ישיר על תוספת להסכם במסגרתה הוארכה תקופת ההסכם בין הבנק לבין מימון ישיר עד ליום 31 בדצמבר 2021. ראה פרק סקירת הסיכונים, תחת פרק מדיניות האשראי בדוח הדירקטוריון והנהלה.

לפרטים נוספים לעניין ההתקשרות בין הבנק לבין מימון ישיר ותיקון להסכם בניהם, ראה ביאור 7.10. לתמצית הדוחות הכספיים ליום 31 במרץ 2020.

השפעת התפשטות נגיף הקורונה

התפשטות הנגיף וצעדי הממשלות בישראל ובעולם להתמודדות עמו (כגון הסדרי סגר וריחוק חברתי), יצרו פגיעה משמעותית בפעילות העסקית בארץ ובעולם המקיפה את מרבית ענפי המשק. חשוב לציין כי פעילות בענפי המשק השונים לא הושפעה באופן זהה - כך קיימים תחומים בהם נגרמה פגיעה משמעותית כגון תעופה, תיירות, מסחר בקניונים, הסעדה, ארועים, בילוי ופנאי, לצד ענפים אחרים בהם הפעילות צמחה כגון רשתות מזון, פארם עוד.

בניהול סיכון האשראי מעריך הבנק את היכולת להתמודד עם הפגיעה הכלכלית, אשר תלויה בגורמים רבים שהתממשותם אינה ודאית. כמו כן, אין זה ברור מהי מהירות החזרה לשגרה בענפים השונים, יכולת העסקים ומשקי והבית להתמודד עם המשבר באמצעות שינוי תהליכים ומציאת פתרונות חליפיים, תמיכת הממשלה, התאוששות המסחר העולמי ועוד גורמים נוספים.

כחלק מהתמודדות עם המשבר, גדל באופן חד שיעור מבקשי התעסוקה והשלכות המשבר מייצרות גם בקרב משקי הבית אי ודאות כלכלית משמעותית.

נוכח השפעות נגיף הקורונה הבנק נקט בצעדים לצמצום סיכונים אשראי, אשר כללו בין היתר מיפוי לקוחות לפי ענפים ומידת חשיפתם למשבר, דיונים וניתוח החשיפה, מעקב שוטף על כלל הלקוחות העסקיים, לרבות לקוחות מענפים עם חשיפה גבוהה למשבר. כמו כן לצורך סיוע ללקוחות הבנק מאשר הבנק דחייה של תשלומי הלוואות, ובמידת הצורך מאשר אשראי זמני נוסף לצורך התמודדות עם קשיים תזרימיים שנוצרו בעקבות משבר הקורונה. בנוסף חתם הבנק על הסכם להעמדת הלוואות בערבות מדינה לעסקים להתמודדות עם התפשטות נגיף הקורונה.

הפיקוח על הבנקים הנחה את המערכת הבנקאית להפעיל שיקול דעת משמעותי בהערכת הפסדי האשראי הצפויים בתיק האשראי שלו. וזאת על מנת לוודא שההפרשות להפסדי אשראי יהיו מספיקות כדי לכסות באופן שמרני וזהיר את האומדן העדכני של הפסדי האשראי הצפויים מתיק האשראי של התאגיד הבנקאי, כולל ההשפעה של אירוע נגיף הקורונה.

הבנק עדין במודל הפרשה הקבוצתית את הפרמטרים המאקרו כלכליים המשפיעים על חישוב הפרשה הקבוצתית (בעיקר העלייה בשיעור האבטלה הצפוי ותחזית הצמיחה במשק), המביאים בחשבון את חוסר הודאות הקיימת, בהתבסס על חוות דעתו של הכלכלן של הבנק, שהסתמך בין היתר על תחזיות חטיבת המחקר של בנק ישראל וגופי מחקר אחרים במשק וכן, סיווג כחובות בעייתיים מספר לווים, שמצבם הורע עקב משבר הקורונה. צעדים אלה הביאו לגידול בהפרשה הקבוצתית.

שינויים ועדכונים רגולטוריים בתחום האשראי

במהלך חודשים מרץ – אפריל 2020, פרסם הפיקוח על הבנקים מספר חוזרים לעדכון הוראות ניהול בנקאי תקין לצורך ביצוע התאמות להתמודדות עם וירוס הקורונה. במסגרת הפרסומים מפורטים שורה של צעדים מקלים שגובשו להוראת שעה ואשר נועדו לאפשר לתאגידים הבנקאיים ולחברות כרטיסי האשראי את הגמישות העסקית הנדרשת בעת הזו.

במסגרת החוזרים מפורטים שורה של צעדים מקלים בתחום האשראי, ובין היתר:

עדכונים להוראת ניהול בנקאי תקין 329 בנושא מגבלות למתן הלוואות לדיור ובהם:

1. הבנקים רשאים להעמיד לרוכשי הדירות הלוואה לדיור, בשיעור החזר מהכנסה העולה על 50% ובכפוף לעמידה בתנאים הבאים:

- החריגה ממגבלת שיעור החזר של 50% נובעת מירידה בהכנסת הלווה עקב חל"ת או ירידה למשרה חלקית של הלווה בשל משבר הקורונה;
- ההערכת הבנק, הלווה צפוי לחזור לעבודתו בחלוף משבר הקורונה;

- שיעור ההחזר מההכנסה של הלווה, לאחר היציאה לחל"ת, לא עולה על 70%;
 - הבנק יקבע מגבלה כוללת להיקף אשראי הניתן אגב הקלה זו.
2. על פי הוראת השעה, לצורך הקצאת ההון בגין הלוואה לדיור, רשאי הבנק לחשב את "שיעור ההחזר מההכנסה" על בסיס הכנסות הלווה טרום היציאה לחל"ת. האמור בכפוף לקיומם של התנאים הקבועים בסעיף 11(ב) כפי שפורטו בסעיף 1 לעיל.
3. תאגיד בנקאי יהיה רשאי להעניק הלוואה לכל מטרה במשכון דירה (הלוואה לדיור שלא לצורך רכישת זכות במקרקעין), בשיעור מימון עד 70% (טרם ההקלה המגבלה היא שיעור מימון של 50%), זאת בכפוף להצהרת הלווה שההלוואה הנוספת שמביאה לחריגה מ-50% לא משמשת למטרת רכישת דירה נוספת (דירה להשקעה).

עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין 315 בנושא מגבלת חבות ענפית

בהתאם לעדכון, תאגידים בנקאיים יוכלו להגדיל את האשראי לענף הבינוי והנדל"ן, כך שסך האשראי (בניכוי חביות לתשתיות לאומיות) יעלה משיעור של 20% ל-22% מסך כל חביות הציבור.

עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין 311 בנושא ניהול סיכון אשראי

על מנת לאפשר העמדת אשראי ללווים שטרם ערכו דוחות כספיים בשל הארכה שניתנה להגשת הדוחות על ידי רשות המיסים, הוחלט כי הארכה של רשות המיסים תהיה תקפה גם לעניין החובה לקבלת דוח כספי הקבועה במסגרת הוראה מס' 311.

עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין 325 בנושא ניהול מסגרות אשראי בחשבונות עובר ושב

בהתאם לעדכון, תאגיד בנקאי רשאי שלא ליישם את ההוראה על חריגות בסכומים שלא יעלו על 5,000 ש"ח ל"אשראי לאנשים פרטיים", ועל 100,000 ש"ח ל"אשראי מסחרי", כאשר ישנה מסגרת אשראי קיימת בחשבון הלקוח. שיעור הריבית בחריגה לא יעלה על הריבית שנקבעה במסגרת האשראי האחרונה של הלקוח. בתוך 3 ימי עסקים מהיווצרות החריגה הבנק יצור קשר עם הלקוח לצורך יידועו, הצגת האפשרויות וסיכום אופן המשך הטיפול בחריגה.

הקלות בנוגע להגבלת חשבון

בעקבות הכרזתו של שר הבריאות על נגיף הקורונה כמחלה מידבקת המסוכנת לציבור קבעה המפקחת על הבנקים כי תאגיד בנקאי ובנק הדואר יהיו הגבלה של חשבון ובעליו בשל שיקים שסורבו מחמת "אין כסיו מספיק" כמוגדר בחוק שיקים ללא כסיו, החל מיום 04 במרץ 2020, ובהתאם לתקופה הקבועה בחוק.

שינויים בתנאי חובות במסגרת ההתמודדות עם נגיף הקורונה

לנוכח התפשטות נגיף הקורונה והשלכותיו האפשריות על מצב המשק והלווים, ומתוך מטרה לעודד תאגידים בנקאיים לפעול לייצוב לווים שלא עומדים או עשויים לא לעמוד במחויבויות התשלום החוזיות שלהם עקב נגיף הקורונה, פרסם בנק ישראל דגשים לטיפול בחובות לגביהם בוצעו שינויים בתנאים. בהתאם לחוזר נקבע כי אין לסווג חובות בארגון מחדש של חוב בעייתי, כאשר בשל אירוע נגיף הקורונה מבוצעים שינויים לזמן קצר בתשלומים ללווים אשר לא היו בפיגור קודם לכן. עוד נקבע כי, לעניין קביעת מצב הפיגור, חובות אשר לא היו לפני כן בפיגור, וניתנה להם דחיה כאמור, לא ייחשבו כהלוואות בפיגור בתקופת הדחיה. בנוסף, כאשר בוצעה דחיית תשלומים כאמור לחובות שהיו בפיגור לפני הדחיה, יש להקפיד את מצב הפיגור במשך תקופת דחיית התשלום. לפרטים בדבר חובות לגביהם בוצעו שינויים בתנאיהם במהלך חודש מרץ 2020, במסגרת ההתמודדות עם התפשטות נגיף הקורונה, שלא סווגו כארגון מחדש של חוב בעייתי, בהתאם להנחיית הפיקוח על הבנקים ראה טבלה מפורטת בהמשך פרק זה.

הקלות בהיבטים תפעוליים

במהלך מרץ 2020, לנוכח משבר הקורונה הפוקד את העולם ובכללו גם את ישראל, ובמסגרת ההקלות השונות שמפרסם בנק ישראל בנושאים השונים, ניתנו מספר הקלות גם בנושא זה הן בהיבט התפעולי, הארכת זמני הטיפול בפניות בנושא ובדיווח הנתונים למאגר נתוני האשראי והן בהיבט העסקי על ידי האפשרות להוסיף סימון "כח עליון" במקרה של פיגורים בהלוואות, הקפאות, החזרי שיקים וביטולי הרשאות הנובעים בהתאם לחוות דעתו של הבנק ממשבר הקורונה.

טיטת הוראת ניהול בנקאי תקין - ניהול אשראי צרכני

ביום ה-28 באוקטובר 2019, פורסמה טיטת נב"ת חדשה בנושא "ניהול אשראי קמעונאי". הטיטת צפויה להחליף את מכתב הפיקוח על הבנקים מנובמבר 2017 (שיווק אשראי קמעונאי יזום) ואת פרסום מסמך ציפיות פיקוחיות מרבעון שני 2019 בנושא אשראי צרכני, שכל בנק הונחה לפעול לפיהן בהתאם לאותן ציפיות, במסגרתו הוא מגדיר מהו סיכון צרכני: "הפרה של נורמות התנהגות על ידי תאגיד בנקאי, הגורמת נזק לצרכנים, גם אם אין חשש להפסד מהותי בעבור התאגיד הבנקאי". הפיקוח מדרג את הסיכון הצרכני כגבוה בעקבות התערבות חקיקתית ורגולטורית.

ביום ה-19 בפברואר 2020, פורסמה טיטת נב"ת עדכנית בנושא "ניהול אשראי צרכני" (שם הנב"ת שונה). ב-27 בפברואר 2020 התכנסה וועדה מייעצת, אשר דנה בטיטת נב"ת זה.

הבנק לומד את עיקרי הדרישה.

ביום ה-2 באפריל 2020 התקבלה טיטת חוזר הוראות לניהול אשראי צרכני שפורסמה על ידי רשות שוק ההון. בשלב זה אין שינוי/ואו התקדמות בנושא וכן אין צפי למועד כניסה ההוראה לתוקף. טרם התקבלה התייחסות בנושא מטעם בנק ישראל.

חוק נתוני אשראי

ביום ה-12 באפריל 2019 נכנס לתוקפו חוק נתוני אשראי, שמטרתו לקבוע הסדר כולל לשיתוף בנתוני אשראי. הסדר זה צפוי לשפר את איכות המידע אשר יהיה זמין לבנק בעת החלטה על מתן אשראי ללקוח ושיפור אפשרויות המימון העומדות בפני הלקוחות במערכת הבנקאית. מאידך, בטווח הקצר של יישום החוק חלה ירידה בכמות המידע של הבנק על לקוחותיו הקיימים, וזאת עד להשלמת תהליך החתמת הלקוחות. הוגדרו תנאים לדרישת חתימת הלקוחות. להערכת הבנק החוק צפוי להביא להגברת התחרות מצד גופים חוץ בנקאיים באופן משמעותי.

לפרטים נוספים בעניין מסגרת העבודה לניהול סיכון האשראי בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

איכות האשראי של חשיפות אשראי (CR1)

גילוי על פי נדבך 3

טבלה 6: איכות האשראי של חשיפות אשראי (CR1)

יתרות ליום 31 במרץ 2020				
במיליוני ש"ח				
א	ב	ג	ד	
יתרות ברוטו ¹				
פגומים או בפיגור של 90 ימים או יותר	אחרים	הפרשות להפסדי אשראי או ירידות ערך ²	יתרות נטו	
268	33,678	(17)	33,929	1 חובות, למעט אג"ח ³
36	7,262	(73)	7,225	2 אג"ח ⁴
38	9,428	(20)	9,446	3 חשיפות חוץ מאזניות ⁵
342	50,368	(110)	50,600	4 סה"כ
יתרות ליום 31 במרץ 2019				
במיליוני ש"ח				
א	ב	ג	ד	
יתרות ברוטו ⁽¹⁾				
פגומים או בפיגור של 90 ימים או יותר	אחרים	הפרשות להפסדי אשראי או ירידות ערך	יתרות נטו	
332	34,640	(16)	34,956	1 חובות, למעט אג"ח ³
69	4,328	(48)	4,349	2 אג"ח ⁴
31	9,771	(19)	9,783	3 חשיפות חוץ מאזניות ⁵
432	48,739	(83)	49,088	4 סה"כ
יתרות ליום 31 בדצמבר 2019				
במיליוני ש"ח				
א	ב	ג	ד	
יתרות ברוטו ⁽¹⁾				
פגומים או בפיגור של 90 ימים או יותר	אחרים	הפרשות להפסדי אשראי או ירידות ערך	יתרות נטו	
277	33,623	(17)	33,883	1 חובות, למעט אג"ח ³
57	6,865	(55)	6,867	2 אג"ח ⁴
43	10,370	(20)	10,393	3 חשיפות חוץ מאזניות ⁵
377	50,858	(92)	51,143	4 סה"כ

1. חשיפה במונחי יתרת חוב רשומה, כלומר לאחר מחיקת חשבונאיות ולפני ניכוי הפרשות להפסדי אשראי.
2. לא כולל הפרשות קבוצתיות.
3. לרבות אשראי לציבור, פיקדונות בבנקים ובממשלה ונכסים אחרים.
4. ללא מניות בתיק למסחר וללא השקעות ברכיבי הון פיקוחיים של תאגידים פיננסיים אשר כלולות בסעיף נכסים אחרים. כמו כן, ללא פריטים שאינם כספיים דוגמת פעילות בשוק המעוף, הכלולים בחשיפות חוץ מאזניות.
5. לרבות סיכון האשראי בגין עסקאות במכשירים פיננסיים נגזרים מוצג במונחי שווה ערך אשראי (לאחר השפעת הסכמי קיזוז (Netting) ולאחר הכפלה במקדם התוספת (Add-on)) ופעילות לקוחות בשוק המעוף שאינה עונה על הגדרת נגזר.

למידע בדבר יתרה ותנועה בחובות הפגומים בבנק ראה פרק סקירת הסיכונים, תחת פרק סיכון איכות תיק האשראי בדוח הדירקטוריון והנהלה.

לפרטים נוספים, ראה ביאור 13 "מידע נוסף על סיכון אשראי, אשראי לציבור והפרשה להפסדי אשראי" בתמצית הדוחות הכספיים ליום 31 במרץ 2020.

גילוי נוסף בנוגע לאיכות האשראי של חשיפות אשראי (CRB)

גילוי על פי נדבך 3

סיכון ריכוזיות תיק האשראי

סיכון ריכוזיות הינו אחד מסוגי הסיכון העומדים בפני תאגיד בנקאי בפעילותו העסקית. בניגוד לרכיבי הסיכון האחרים המוגדרים בדרך כלל ברמת עסקה בודדת, או ברמת צד נגדי יחיד, החשיפה לסיכון הריכוזיות נובעת מהרכב תיק נכסי הסיכון של הבנק או מהרכב החשיפות שלו.

ניתן לחלק את סיכון התיק לשני רכיבים: סיכון שיטתי (systematic risk factor), המושפע מאירועים מאקרו כלכליים ולא ניתן להפחיתו, וסיכון ספציפי אקראי (idiosyncratic risk factor), המוגדר ברמת הלווה הבודד, ותלוי ברמת הניהול ובביצועי הפירמה.

דירקטוריון הבנק קבע תיאבון וסיבולת סיכון לריכוזיות האשראי בחתכים שונים. לפירוט נוסף ראה בדוח המפורט על הסיכונים לשנת 2019.

מבנה והתפתחות הנכסים וההתחייבויות

טבלה 7: אשראי לציבור, מאזני – התפתחות האשראי לציבור, נטו, מאזני לפי ענפי משק עיקריים

	יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	יתרה ליום 31 במרץ 2020	
שיעור שינוי	במיליוני ש"ח		
1%	9,890	9,949	אנשים פרטיים - הלוואות לדיור
0%	4,985	5,003	אנשים פרטיים - אחר
4%	2,980	3,107	בינוי ונדל"ן
(4%)	2,345	2,259	מסחר
(4%)	1,577	1,517	תעשייה
(34%)	1,944	1,274	שירותים פיננסיים
(12%)	2,152	1,899	אחר
(3%)	25,873	25,008	סך הכל

האשראי לציבור, נטו (לאחר ניכוי הפרשה להפסדי אשראי) הסתכם ביום 31 במרץ 2020 ב-25,008 מיליון ש"ח, לעומת 25,873 מיליון ש"ח בסוף שנת 2019, ירידה בשיעור של כ-3% הנובעת בעיקר מענף שירותים פיננסיים.

טבלה 8: אשראי חוץ מאזני – ההתפתחות בסעיפים החוץ-מאזניים העיקריים

	יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	יתרה ליום 31 במרץ 2020	
שינוי	במיליוני ש"ח		
(0)	1,392	1,389	ערבויות לרוכשי דירות
(2)	951	936	ערבויות והתחייבויות אחרות
6	1,184	1,251	מסגרות אשראי של כרטיסי אשראי שלא נוצלו
6	1,305	1,388	מסגרות חח"ד ומסגרות אשראי אחרות בחשבונות לפי דרישה, שלא נוצלו
(18)	5,191	4,237	התחייבויות בלתי חוזרות לתת אשראי שאושר ושעדיין לא ניתן
16	1,129	1,311	התחייבויות להוצאת ערבויות

יתרות האשראי החוץ מאזניות הסתכמו ביום 31 במרץ 2020 ב-10,512 מיליון ש"ח, לעומת 11,152 מיליון ש"ח בסוף שנת 2019. ירידה בשיעור של כ-6% הנובעת בעיקר מהתחייבויות בלתי חוזרות לתת אשראי שאושר ושעדיין לא ניתן.

טבלה 9: התפתחות ביתרות הפיקדונות

שיעור השינוי	יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	יתרה ליום 31 במרץ 2020	
במיליוני ש"ח			
7.7%	31,668	34,105	פיקדונות הציבור
-50.3%	322	160	פיקדונות מבנקים
	-	2	פיקדונות הממשלה
7.1%	31,990	34,267	סך-הכל

יתרת הפיקדונות ליום 31 במרץ 2020 הסתכמה בסך של 34,267 מיליון ש"ח, לעומת 31,990 מיליון ש"ח בסוף שנת 2019. גידול זה בשיעור של 7.1% נובע בחלקו ממימוש ני"ע על ידי לקוחות הבנק והעברת הכספים לפיקדונות, במקביל לקיטון במשיכה מפיקדונות בשל ירידה בהיקפי הצריכה ועסקאות נדל"ן במשק עקב משבר הקורונה.

ניתוח סיכון האשראי לפי ענפי משק

סיכון אשראי לפי ענפי משק – מאוחד

טבלה 10: סיכון אשראי לפי ענפי משק – מאוחד

ליום 31 במרץ 2020										
חובות ² וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ³					סיכון אשראי כולל ¹					
הפסדי אשראי ⁴										
יתרת הפרשה להפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו ⁹	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי חשבונאיות אשראי		מזה: פגום בעייתי ⁶		סך הכל	דירוג ביצוע אשראי ⁵ בעייתי ⁶			
		מזה: פגום	מזה: בעייתי	סך הכל	סך הכל		סך הכל	במיליוני ש"ח		
1	-	1	-	1	143	166	1	165	166	פעילות לווים בישראל:
1	-	-	-	-	114	204	4	320	324	חקלאות
44	2	(1)	107	156	1,557	2,478	162	2,421	2,583	כרייה וחציבה
45	-	5	47	65	2,028	4,596	66	4,595	4,661	תעשייה
11	-	2	21	21	1,104	1,407	21	1,568	1,589	בינוי ונדל"ן - בינוי ⁷
4	-	-	-	-	280	492	-	644	644	בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן
19	-	6	4	108	2,277	2,873	114	2,858	2,972	אספקת חשמל ומים
1	-	-	-	3	174	213	3	221	224	מסחר
20	-	16	1	114	304	398	118	291	409	בתי מלון, שירותי הארחה ואוכל
2	-	-	-	-	257	354	3	456	459	תחבורה ואחסנה
18	-	(6)	28	30	1,290	2,202	32	2,549	2,581	מידע ותקשורת
1	-	-	2	4	257	422	4	432	436	שירותים פיננסיים
2	-	-	-	1	400	498	1	503	504	שירותים עסקיים אחרים
169	2	23	210	503	10,185	16,303	529	17,023	17,552	שירותים ציבוריים וקהילתיים
42	-	-	-	51	9,991	10,636	51	10,585	10,636	סך הכל מסחרי
115	(8)	22	18	67	5,115	6,651	67	6,607	6,674	אנשים פרטיים - הלוואות לדיור
326	(6)	45	228	621	25,291	33,590	647	34,215	34,862	אנשים פרטיים - אחר
-	-	-	-	-	169	169	-	965	965	סך הכל ציבור - פעילות בישראל
-	-	-	-	-	-	-	-	7,134	7,134	בנקים בישראל ⁸
326	(6)	45	228	621	25,460	33,759	647	42,314	42,961	ממשלת ישראל
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	סך הכל פעילות בישראל
-	-	-	-	-	-	2	10	286	296	פעילות לווים בחו"ל:
-	-	-	-	-	644	644	-	1,519	1,519	סך הכל ציבור
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	בנקים בחו"ל
-	-	-	-	-	644	646	10	1,805	1,815	ממשלות חו"ל
326	(6)	45	228	621	26,104	34,405	657	44,119	44,776	סך הכל פעילות בחו"ל
										סך הכל

1. סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים, כפי שחושב לצורך מגבלת חבות של לווה, כולל: חובות - 26,104 מיליון ש"ח, אגרות חוב - 9,011 מיליון ש"ח, נכסים בגין מכשירים נגזרים - 1,188 מיליון ש"ח, סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים - 8,473 מיליון ש"ח.
2. אשראי לציבור, אשראי לממשלות ופיקדונות בבנקים (למעט פיקדונות בבנק ישראל) וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו.
3. סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.
4. כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזני (מוצגים במאזן בסעיף התחייבויות אחרות).
5. סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
6. סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
7. כולל הלוואות לדיור, שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה. בגין סיכון אשראי מאזני בסך 7 מיליון ש"ח ובגין סיכון אשראי חוץ מאזני בסך 9 מיליון ש"ח.
8. לא כולל פיקדונות בבנק ישראל.
9. קיטון (גיזול) במחיקות נטו (שינוי ביתרת מחיקות בנטרול גביות ומחילות במהלך התקופה).

טבלה 10: סיכון אשראי לפי ענפי משק – מאוחד

ליום 31 בדצמבר 2019

חובות ² וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ³							סיכון אשראי כולל ¹			
הפסדי אשראי ⁴										
יתרת הפרשה הפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו ⁹	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	מזה:				סך הכל	סך הכל	דירוג ביצועי אשראי ⁵	סך הכל
			מזה: פגום*	בעייתי ⁶	חובות ²	סך הכל				
-	-	-	-	-	143	158	-	159	159	
1	4	(4)	-	-	125	221	-	351	351	
43	(17)	2	120	142	1,615	2,553	153	2,526	2,679	
40	(3)	3	47	68	2,101	4,683	69	4,658	4,727	
9	3	(4)	21	21	899	1,187	23	1,342	1,365	
4	(1)	(1)	-	-	282	532	-	694	694	
13	(1)	(1)	5	17	2,357	3,242	29	3,293	3,322	
1	-	-	-	2	380	467	2	467	469	
4	-	(2)	1	4	330	398	9	395	404	
2	-	(1)	-	-	228	355	4	457	461	
24	-	2	32	34	1,965	3,018	40	3,333	3,373	
1	-	-	2	4	264	431	4	432	436	
2	-	1	-	1	413	547	1	551	552	
144	(15)	(5)	228	293	11,102	17,792	334	18,658	18,992	
42	(4)	(2)	3	49	9,932	10,634	49	10,585	10,634	
101	(35)	47	17	60	5,084	6,564	60	6,511	6,571	
287	(54)	40	248	402	26,118	34,990	443	35,754	36,197	
-	-	-	-	-	113	113	-	500	500	
-	-	-	-	-	-	-	-	4,940	4,940	
287	(54)	40	248	402	26,231	35,103	443	41,194	41,637	
-	-	-	-	-	1	2	16	314	330	
-	-	-	-	-	524	524	-	1,048	1,048	
-	-	-	-	-	-	-	-	1,407	1,407	
-	-	-	-	-	525	526	16	2,769	2,785	
287	(54)	40	248	402	26,756	35,629	459	43,963	44,422	

פעילות לווים בישראל:

חקלאות
 כרייה וחציבה
 תעשייה
 בינוי ונדל"ן - בינוי⁷
 בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן
 אספקת חשמל ומים
 מסחר
 בתי מלון, שירותי הארחה ואוכל
 תחבורה ואחסנה
 מידע ותקשורת
 שירותים פיננסיים
 שירותים עסקיים אחרים
 שירותים ציבוריים וקהילתיים
 סך הכל מסחרי
 אנשים פרטיים - הלוואות לדיוור
 אנשים פרטיים - אחר
 סך הכל ציבור - פעילות בישראל
 בנקים בישראל⁸
 ממשלת ישראל
 סך הכל פעילות בישראל
פעילות לווים בחו"ל:
 סך הכל ציבור
 בנקים בחו"ל
 ממשלות חו"ל
 סך הכל פעילות בחו"ל
 סך הכל

* סווג מחדש

1. סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים, כפי שחושב לצורך מגבלת חבות של לווה, כולל: חובות - 26,756 מיליון ש"ח, אגרות חוב - 8,134 מיליון ש"ח, ניירות ערך שנשאלו - 2 מיליון ש"ח, נכסים בגין מכשירים נגזרים - 526 מיליון ש"ח, סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים - 9,004 מיליון ש"ח.
2. אשראי לציבור, אשראי לממשלות ופיקדונות בבנקים (למעט פיקדונות בבנק ישראל) וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו.
3. סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה.
4. כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזני (מוצגים במאזן בסעיף התחייבויות אחרות).
5. סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
6. סיכון אשראי מאזני וחץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיוור שבגין קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיוור שבגין לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
7. כולל הלוואות לדיוור, שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה. בגין סיכון אשראי מאזני בסך 6 מיליון ש"ח ובגין סיכון אשראי חוץ מאזני בסך 13 מיליון ש"ח.
8. לא כולל פיקדונות בבנק ישראל.
9. קיטון (גידול) במחיקות נטו (שינוי ביתרת מחיקות בנטרול גביות ומחילות במהלך התקופה).

טבלה 11: חשיפות אשראי למוסדות פיננסיים זרים
ראה הערה (1) לטבלה

ליום 31 בדצמבר 2019			ליום 31 במרץ 2020		
סיכון	סיכון	סיכון	סיכון	סיכון	סיכון
אשראי	חוץ-מאזני	אשראי	אשראי	חוץ-מאזני	אשראי
נוכחי כולל	נוכחי ³	מאזני ²	נוכחי כולל	נוכחי ³	מאזני ²
במיליוני ש"ח			במיליוני ש"ח		
67	-	67	108	-	108
926	7	919	655	2	653
86	-	86	792	-	792
34	-	34	54	-	54
-	-	-	-	-	-
1,113	7	1,106	1,609	2	1,607

דירוג אשראי חיצוני

67	-	67	108	-	108	AAA עד AA-
926	7	919	655	2	653	A+ עד A-
86	-	86	792	-	792	BBB+ עד BBB-
34	-	34	54	-	54	BB+ עד B
-	-	-	-	-	-	ללא דירוג

סך הכל חשיפות האשראי הנוכחיות למוסדות פיננסיים זרים

- (1) מוסדות פיננסיים זרים כוללים: בנקים, חברות אחזקה של בנקים, בנקים להשקעות וקסטודיאנים.
 (2) פיקדונות בבנקים, אשראי לציבור, השקעות באגרות-חוב, ניירות-ערך שנשאלו או שנרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, ונכסים אחרים בגין מכשירים נגזרים.
 (3) יתרות האשראי החוץ מאזניות כוללות ערבויות להבטחת חבות של צד ג'

החשיפה של הבנק למוסדות פיננסיים זרים הסתכמה ביום 31 במרץ 2020 בכ-1,609 מיליוני ש"ח, עלייה של כ-496 מיליוני ש"ח בהשוואה לכ-1,113 מיליוני ש"ח בסוף שנת 2019. עלייה זו נבעה מ חשיפה המאזנית בסך 501 מיליון ש"ח שקוזזה מירידה בחשיפה החוץ מאזנית בסך 5 מיליון ש"ח.

עיקר החשיפה של הבנק הינה למוסדות פיננסיים זרים הפועלים במדינות ארה"ב, בלגיה, בריטניה, גרמניה ושוויץ. לאור השלכות השליליות הצפויות של משבר הקורונה, הבנק עוקב אחר שינויים בדירוגים של מוסדות אלו המתפרסמים על ידי סוכנויות הדרוג הבינלאומיות. הבנק עוקב אחר פרמטרים נוספים המצביעים על מצבם של מוסדות אלו. פרמטרים אלו כוללים שינויים מהירים במחירי המניות, שינויים במרווחי אג"ח ו-Credit Default Swaps, עלויות גיוס מקורות ומידע נוסף המתפרסם אודות המוסדות הפיננסיים. על בסיס מכלול המידע הנאסף, הבנק מתאים את היקף החשיפה למוסדות הפיננסיים השונים. בפרט עם התפרצות משבר הקורונה הבנק בוחן את הפעילות מול מוסדות אלו על בסיס שוטף ועוקב אחרי התפתחות הסיכון ומתאים את החשיפות והמסגרות בהתאם להתפתחויות הפרטניות.

התפתחויות בהפרשה להפסדי אשראי

טבלה 12: תנועה ביתרת הפרשה להפסדי אשראי
גילוי על פי נדבך 3

אשראי לציבור						
מסחרי	לדיר	פרטי	סך הכל	בנקים	סך הכל	
במיליוני ש"ח						
ליום 31 במרץ 2020						
144	42	101	287	-	287	יתרת הפרשה להפסדי אשראי ליום 31.12.2019
23	-	22	45	-	45	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
2	-	-	2	-	2	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים
(2)	-	(21)	(23)	-	(23)	מחיקות חשבונאיות
4	-	13	17	-	17	גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות
2	-	(8)	(6)	-	(6)	מחיקות חשבונאיות נטו
169	42	115	326	-	326	יתרת הפרשה להפסדי אשראי 31.3.2020
40	-	3	43	-	43	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים

טבלה 12: תנועה ביתרת הפרשה להפסדי אשראי

גילוי על פי נדבך 3

אשראי לציבור						
סך הכל	בנקים וממשלות	סך הכל ציבור	פרטי אחר	לדיור	מסחרי במיליוני ש"ח	
ליום 31 בדצמבר 2019						
301	-	301	89	48	164	יתרת הפרשה להפסדי אשראי ליום 31.12.2018
40	-	40	47	(2)	(5)	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
(4)	-	(4)	-	-	(4)	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים
(122)	-	(122)	(81)	(5)	(36)	מחיקות חשבונאיות
68	-	68	46	1	21	גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות
(54)	-	(54)	(35)	(4)	(15)	מחיקות חשבונאיות נטו
<u>287</u>	<u>-</u>	<u>287</u>	<u>101</u>	<u>42</u>	<u>144</u>	יתרת הפרשה להפסדי אשראי 31.12.2019
41	-	41	3	-	38	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים
ליום 31 במרץ 2019						
301	-	301	89	48	164	יתרת הפרשה להפסדי אשראי ליום 31.12.2018
9	-	9	11	(3)	1	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
(6)	-	(6)	-	-	(6)	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים
(26)	-	(26)	(20)	(2)	(4)	מחיקות חשבונאיות
17	-	17	12	-	5	גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות
(9)	-	(9)	(8)	(2)	1	מחיקות חשבונאיות נטו
<u>301</u>	<u>-</u>	<u>301</u>	<u>92</u>	<u>43</u>	<u>166</u>	יתרת הפרשה להפסדי אשראי 31.3.2019
39	-	39	3	-	36	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים

הפיקוח על הבנקים הנחה את המערכת הבנקאית להפעיל שיקול דעת משמעותי בהערכת הפסדי האשראי הצפויים בתיק האשראי שלו. וזאת על מנת לוודא שההפרשות להפסדי אשראי יהיו מספיקות כדי לכסות באופן שמרני וזהיר את האומדן העדכני של הפסדי האשראי הצפויים מתיק האשראי של התאגיד הבנקאי, כולל ההשפעה של אירוע נגיף הקורונה. הבנק עדכן במודל הפרשה הקבוצתית את הפרמטרים המאקרו כלכליים המשפיעים על חישוב ההפרשה הקבוצתית (בעיקר העלייה בשיעור האבטלה הצפוי ותחזית הצמיחה במשק), המביאים בחשבון את חוסר הודאות הקיימת, בהתבסס על חוות דעתו של הכלכלן של הבנק, שהסתמך בין היתר על תחזיות חטיבת המחקר של בנק ישראל וגופי מחקר אחרים במשק וכן, סיווג כחובות בעייתיים מספר לווים, שמצבם הורע עקב משבר הקורונה. צעדים אלה הביאו לגידול בהפרשה הקבוצתית כאמור.

מידע נוסף על חובות ששונו תנאיהם במסגרת ההתמודדות עם אירועי נגיף הקורונה

עם פרוץ נגיף הקורונה, ובהתאם להנחיות בנק ישראל, החל מחדש מרץ החל הבנק בתהליך אל מול לווים שהושפעו ממשבר הקורונה, ביניהם לווים בתחומי האשראי הצרכני, הלוואות לדיור והאשראי המסחרי, במטרה לבצע שינויים בתנאי חובותיהם אשר כללו הקפאה של מועדי פירעון של החובות.

חובות ששונו תנאיהם במסגרת ההתמודדות עם אירועי נגיף הקורונה, אשר לא סווגו כארגון מחדש של חוב בעייתי

טבלה 13: חובות ששונו תנאיהם במסגרת ההתמודדות עם אירועי נגיף הקורונה, אשר לא סווגו כארגון מחדש של חוב בעייתי

בשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרץ 2020		פעילות לווים בישראל
במיליוני ש"ח		
יתרת חוב רשומה	מס' חוזים	ציבור - מסחרי
13	9	בינוי ונדל"ן - בינוי
32	43	בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן
1	10	שירותים פיננסיים
181	295	מסחרי - אחר
227	357	סך הכל מסחרי
1,229	1,691	אנשים פרטיים - הלוואות לדיור
37	680	אנשים פרטיים - אחר
1,493	2,728	סך הכל ציבור - פעילות בישראל
-	-	פעילות לויים בחו"ל
-	-	ציבורי - מסחרי
-	-	בינוי ונדל"ן
-	-	מסחרי - אחר
-	-	סך הכל מסחרי
-	-	אנשים פרטיים
-	-	סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל
1,493	2,728	סך הכל

שיטות להפחתת סיכון אשראי (CRC)

גילוי על פי נדבך 3

כחלק מניהול סיכון האשראי מקבל הבנק מלקוחותיו בטוחות לצורך הבטחת האשראי. במסגרת באזל 3, בנדבך הראשון, הבנק מכיר בביטחונות על פי הגישה המקיפה, כהגדרתה בהוראה. בגישה זו, ערך הביטחון נטו מופחת בהתאם למקדמים לפי סוג הנכס, התאמת מטבע או תקופה לפירעון.

לפירוט סוגי הביטחונות הפיננסיים הכשירים בהם הבנק עושה שימוש לצורך חישוב הלימות ההון ואופן הערכתם לצרכי הפחתת סיכון, ראה בדוח המפורט על הסיכונים לשנת 2019.

בנוסף, החל מיום 31 במרץ 2019 הבנק משתמש בפוליסות ביטוח להפחתת סיכון האשראי של ערבויות ומסגרות בלתי מנוצלות פרויקטים אשר נחתמו ו/או יחתמו לגביהם הסכמים לליווי פיננסי. לפרטים נוספים ראה פרק סקירת נכסי סיכון משוקללים.

שיטות להפחתת סיכון אשראי – סקירה (CR3)

טבלה 14: שיטות להפחתת סיכון אשראי (CR3)

ה		ד		ג		ב		א2		א1		א			
מזבה: על ידי ערבויות פיננסיות						מזבה: על ידי ביטחון						לא מובטחים			
מזה: סכום מובטח		יתרה מאזנית ⁽¹⁾		מזה: סכום מובטח ⁽²⁾		יתרה מאזנית ⁽¹⁾		מזה: סכום מובטח		סך הכל יתרה מאזנית ⁽¹⁾		סך הכל יתרה מאזנית ⁽¹⁾			
במיליוני ש"ח															
יתרות ליום 31 במרץ 2020⁽³⁾															
6	18	1,068	2,544	1,074	2,562	31,367	1	חובות, למעט אג"ח							
-	-	-	-	-	-	7,225	2	אג"ח							
6	18	1,068	2,544	1,074	2,562	38,592	3	סה"כ							
-	-	1	2	1	2	212	4	מזה: פגום או בפיגור של 90 יום או יותר							
יתרות ליום 31 במרץ 2019															
13	34	2,017	3,420	2,030	3,454	31,499	1	חובות, למעט אג"ח							
-	-	-	-	-	-	4,352	2	אג"ח							
13	34	2,017	3,420	2,030	3,454	35,851	3	סה"כ							
-	-	-	-	-	-	303	4	מזה: פגום או בפיגור של 90 יום או יותר							
יתרות ליום 31 בדצמבר 2019															
10	23	1,871	3,427	1,881	3,450	30,450	1	חובות, למעט אג"ח							
-	-	-	-	-	-	6,867	2	אג"ח							
10	23	1,871	3,427	1,881	3,450	37,317	3	סה"כ							
-	-	-	-	-	-	279	4	מזה: פגום או בפיגור של 90 יום או יותר							

1. חשיפה לאחר מחיקות חשבונאיות, בניכוי הפרשות להפסדי אשראי.
2. לאחר הכפלה במקדמי ביטחון (haircuts), כולל התאמות חיוביות שנוספו לחשיפה.
3. בעקבות התפשטות נגיף הקורונה נצפה מימוש ני"ע מאסיבי על ידי הציבור והפקדת התמורה במערכת הבנקאית. כתוצאה מכך גדלו עודפי הנזילות בבנק שהופנו בעיקר לפקדונות בבנק ישראל ולרכישת ני"ע שהונפקו על ידי מדינת ישראל. מימושים אלו תרמו גם לירידה בחשיפות המובטחות על ידי ביטחון.

הגישה הסטנדרטית – חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון (CR5)

טבלה 15: הגישה הסטנדרטית – חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון (CR5)

ראה הערה (1) לטבלה

	א	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	ל	
	0%	20%	35%	50%	60%	75%	100%	150% ²	סה"כ	
במיליוני ש"ח										
ליום 31 במרץ 2020										
1	11,956	-	-	-	-	-	-	-	11,956	ריבוניות ³
2	-	487	-	-	-	-	-	-	487	ישויות סקטור ציבורי
3	-	1,456	-	-	-	-	-	-	1,456	תאגידים בנקאיים
5	-	510	-	1	-	-	7,548	-	8,059	תאגידים
6	-	-	-	-	-	-	2,751	-	2,751	בביטחון נדל"ן מסחרי
7	-	-	-	-	-	5,396	3	-	5,399	קמעונאיות ליחידים
8	-	-	-	-	-	-	766	1	767	עסקים קטנים
9	-	-	5,164	2,293	679	1,332	92	-	9,560	משכנתאות לדיור
10	-	-	-	-	-	-	76	156	232	הלוואות בפיגור
11	-	-	-	-	-	-	-	718	1,516	נכסים אחרים
11א	-	-	-	-	-	-	176	35	211	מזה: בגין מניות
12	<u>12,702</u>	<u>2,453</u>	<u>5,164</u>	<u>2,294</u>	<u>679</u>	<u>7,494</u>	<u>11,189</u>	<u>208</u>	<u>42,183</u>	סך הכל
ליום 31 במרץ 2019										
1	10,363	-	-	-	-	-	-	-	10,363	ריבוניות
2	-	377	-	-	-	-	-	-	377	ישויות סקטור ציבורי
3	-	666	-	-	-	-	-	-	666	תאגידים בנקאיים
5	-	670	-	1	-	-	8,695	-	9,366	תאגידים
6	-	-	-	-	-	-	2,543	-	2,543	בביטחון נדל"ן מסחרי
7	-	-	-	-	-	4,903	3	-	4,906	קמעונאיות ליחידים
8	-	-	-	-	-	-	772	1	773	עסקים קטנים
9	-	-	5,131	1,976	227	1,491	83	-	8,908	משכנתאות לדיור
10	-	-	-	-	-	-	213	166	379	מזה: הלוואות בפיגור
11	-	-	-	-	-	-	-	671	1,411	נכסים אחרים
11א	-	-	-	-	-	-	198	29	227	מזה: בגין מניות
12	<u>11,060</u>	<u>1,713</u>	<u>5,131</u>	<u>1,977</u>	<u>227</u>	<u>7,166</u>	<u>12,209</u>	<u>209</u>	<u>39,692</u>	סך הכל

טבלה 15: הגישה הסטנדרטית – חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון (CR5)
ראה הערה (1) לטבלה

א	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	ל	
0%	20%	35%	50%	60%	75%	100%	150% ²	סה"כ	
במיליוני ש"ח									
ליום 31 בדצמבר 2019									
1	10,845	-	-	-	-	-	-	10,845	ריבוניות ³
2	-	526	-	-	-	-	-	526	ישויות סקטור ציבורי
3	-	1,141	-	-	-	-	-	1,141	תאגידים בנקאיים
5	-	517	1	-	-	8,323	-	8,841	תאגידים
6	-	-	-	-	-	2,760	-	2,760	בביטחון נדל"ן מסחרי
7	-	-	-	-	5,315	2	-	5,317	קמעונאיות ליחידים
8	-	-	-	-	-	1	786	787	עסקים קטנים
9	-	-	5,216	2,260	584	93	-	9,504	משכנתאות לדיור
10	-	-	-	-	-	152	148	300	מזה: הלוואות בפיגור
11	644	-	-	-	-	704	52	1,400	נכסים אחרים
11א	-	-	-	-	-	217	35	252	מזה: בגין מניות
12	<u>11,489</u>	<u>2,184</u>	<u>5,216</u>	<u>2,261</u>	<u>584</u>	<u>7,452</u>	<u>12,035</u>	<u>41,421</u>	סך הכל

1. חשיפה לאחר מחיקות חשבונאיות והפרשות להפסדי אשראי. לא כולל תיק למסחר. הצגת מכשירים פיננסיים נגזרים לפי הגישה הסטנדרטית. לאחר הכפלה במקדמי המרה לאשראי של חשיפות חוץ מאזניות.
2. לרבות הלוואות בפיגור של למעלה מ-90 יום או חובות פגומים שאינם צוברים ריבית או השקעות בקרנות גידור / הון סיכון / הון פרטיות (ראה גם תת פרק "מניות בתיק הבנקאי" בהמשך פרק זה).
3. בעקבות התפשטות נגיף הקורונה נצפה מימוש ני"ע מאסיבי על ידי הציבור והפקדת התמורה במערכת הבנקאית. כתוצאה מכך גדלו עודפי הנזילות בבנק שהופנו בעיקר לפקדונות בבנק ישראל ולרכישת ני"ע שהונפקו על ידי מדינת ישראל.
4. עיקר הגידול מול דצמבר 2019 נובע מגידול באג"ח בנקים.

גילוי איכותי על סיכון אשראי של צד נגדי (CCRA)

סיכון האשראי הנובע מעסקות במכשירים פיננסיים נגזרים ביחס לצד הנגדי. הסיכון שהצד הנגדי בעסקת OTC (Over the Counter) יכנס לכשל לפני הסילוק הסופי של תזרימי המזומנים בעסקה. הפסד ייגרם אם בעת כניסת הצד הנגדי לכשל, יהיו מול הלקוח עסקאות בעלות ערך כלכלי חיובי. סיכון זה נמדד על-ידי הפעלת מקדמים הקבועים בהוראה על הערך הנקוב של העסקות, ובהתאם למשקל הסיכון של הצד הנגדי.

לפרטים נוספים בעניין אופן אמידת הסיכון בגין מכשירים פיננסיים נגזרים בבנק, ראהדוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי גישה פיקוחית (CCR1)

טבלה 16: ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי גישה פיקוחית (CCR1)

במיליוני ש"ח												
יתרה ליום 31 בדצמבר 2019				יתרה ליום 31 במרץ 2019				יתרה ליום 31 במרץ 2020				
א	ב	ה	ו	א	ב	ה	ו	א	ב	ה	ו	
עלות שחלוף ¹	פוטנציאלית עתידית ²	חשיפה פוטנציאלית לאחר CRM ³	EAD	עלות שחלוף ¹	פוטנציאלית עתידית ²	חשיפה פוטנציאלית לאחר CRM ³	EAD	עלות שחלוף ¹	פוטנציאלית עתידית ²	חשיפה פוטנציאלית לאחר CRM ³	EAD	שיטת החשיפה הנוכחית
129	413	497	-	143	511	406	186	160	728	522	4	339
129	413	497	-	143	511	406	186	160	728	522	6	339
<p>1. עלות שחלוף עבור עסקאות שלא חלות עליהן דרישות מרווח עלות השחלוף היא ההפסד שיתרחש אם צד נגדי ייכנס לכשל ועסקאותיו ייסגרו באופן מיידי. עבור עסקאות עם מרווח, זהו ההפסד שיתרחש אם צד נגדי ייכנס לכשל כעת או במועד עתידי, בהנחה שהסגירה או ההחלפה של העסקאות תתרחש באופן מיידי. אולם, סגירת עסקה בפני הצד הנגדי עם התרחשות כשל לא תהיה מידית בהכרח.</p> <p>2. חשיפה פוטנציאלית עתידית היא כל גידול פוטנציאלי בחשיפה בין הזמן הנוכחי ועד לתום תקופת סיכון המרווח.</p> <p>3. חשיפה בעת כשל. מתייחס לסכום הרלוונטי לחישוב דרישות ההון לאחר שישמשו שיטות CRM התאמות שערך לסיכון אשראי (CVA).</p> <p>4. הגידול בעלות השחלוף נובעת מהתפשטות ווירוס הקורונה במהלך הרבעון הראשון של שנת 2020 אשר גרמה לאי ודאות והשפיעה על המסחר בשווקים ועל הכלכלה העולמית אשר בעקבותיה חלה עליה ברמת התנודתיות של גורמי הסיכון בשווקים הפיננסיים ובכללם בשערי החליפין, מרווחי הבסיס (basis spread) ושערי המניות.</p>												

הקצאת הון בגין התאמת שערך לסיכון אשראי (CVA) (CCR2)

טבלה 17: הקצאת הון בגין התאמת שערך לסיכון אשראי (CVA) (CCR2)

במיליוני ש"ח					
יתרה ליום 31 בדצמבר 2019		יתרה ליום 31 במרץ 2019		יתרה ליום 31 במרץ 2020	
א	ב	א	ב	א	ב
EAD לאחר CRM	RWA	EAD לאחר CRM	RWA	EAD לאחר CRM	RWA
235	93	277	65	373	127
סך כל התיקים שמחשבים בגינם CVA לפי הגישה הסטנדרטית					

סיכון שוק הוא הסיכון להפסד הנובע משינוי בשווי ההוגן של מכשירים פיננסיים עקב שינוי בתנאי השוק (רמת מחירים, שיעורי ריבית, שער חליפין, אינפלציה, מחירי מניות וסחורות).

ניהול סיכון השוק (MRA)

הדירקטוריון מתווה מסגרת לניהול סיכון השוק, וסוקר בתדירות שנתית לפחות את מסמך המדיניות של הבנק. הדירקטוריון דן, מחליט, וקובע הנחיות, באשר למדיניות ניהול סיכונים השוק של הבנק ויעדיו העסקיים, בהתאם למפורט בנהל עבודת הדירקטוריון. הדירקטוריון סוקר את תהליך ניהול סיכונים השוק ומוודא קיומם של תהליכים אפקטיביים לזיהוי, מדידה, ניטור ובקרה אחר סיכונים השוק, כמו גם התאמת פרופיל סיכונים השוק של הבנק לתיאבון הסיכון שנקבע, בין היתר באמצעות סקירה רבעונית של מסמך הסיכונים.

ניהול הפוזיציה בסיכונים שוק מבוצע באמצעות המכשירים הקיימים בשוק, תוך מתן עדיפות לאיזון החשיפות באמצעות הפעילות מול לקוחות הבנק (פיקדונות, אשראי ונגזרים).

במהלך הרבעון הראשון של שנת 2020, התפשטות ויורוס הקורונה ברחבי העולם והעמקתו במדינות רבות וביניהן גם ישראל, גרמה לאי ודאות והשפיעה על המסחר בשווקים ועל הכלכלה העולמית אשר בעקבותיה חלה עליה ברמת התנודתיות של גורמי הסיכון בשווקים הפיננסיים ובכללם בשערי החליפין, מרווחי הבסיס (basis spread), שערי מניות ומחירי אגרות חוב. בתגובה הפחיתו בנקים מרכזיים רבים את הריבית.

כתוצאה מכך, נצפתה עליה באומדני הסיכון ונצפו מספר חריגות באומדני ה-VAR ההיסטורי וההיברידי אשר נבעו מכניסה של תצפיות מחמירות הנובעות ממצב השוק וזאת למרות שלא בוצעו בתקופה זו שינויים מהותיים בהרכב התיק.

נעשתה בחינה של תיקון סיבולת הסיכון מול האלטרנטיבה לסגירת פוזיציות שיקבעו הפסדים בתיק ושלא היו נכונות לדעת הבנק מבחינה עסקית. אי לכך התקבלה החלטה להרחיב באופן זמני ולתקופת זמן מוגבלת את סיבולת הסיכון עבור מדדי הסיכון המרכזיים.

כל ההתאמות אשר בוצעו הינן החל מה-31 במרץ 2020 ולתקופת זמן מוגבלת שהוגדרה מראש.

בנוסף, חשיפות הבנק הושפעו מירידה בשווי תיק ניירות הערך ובפרט תיק ניע"ז. ירידת השווי הובילה לחוסר התאמה בין סך השימושים וההתחייבויות בדולר. חשיפת הבסיס שנוצרה בשל ירידה זו מבוקרת ומנוהלת על ידי יחידת ניהול הנכסים וההתחייבויות באגף ניהול פיננסי.

השפעת ירידה זו אשר הקטינה גם את הון הבנק מקוזזת בחלקה מקיטון בשווי ההוגן של ההתחייבויות הפנסיוניות לעובדי הבנק, בעיקר בשל פתיחת מרווחי האשראי לפיהם נקבעת ריבית ההיוון של התחייבויות אלו.

חשיפת הבנק לסיכון הריבית נותרה ללא שינויים מהותיים מלבד השפעת קיטון שווי התיק על החשיפה, גם לאחר השינוי האמור החשיפה תואמת את תיאבון הסיכון של הבנק.

לפירוט נוסף ראה פרק המבנה וההתפתחויות של נכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון בדוח ההנהלה והדירקטוריון ליום ה-31 במרץ 2020.

לפרטים נוספים בעניין אופן ניהול סיכון השוק בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

סיכון שוק בגישה הסטנדרטית (MR1)

טבלה 18: סיכון שוק בגישה סטנדרטית (MR1)

א			א			א		
סכומים			סכומים			סכומים		
במיליוני ₪								
31.12.2019	31.3.2019	31.3.2020						
			מוצרים ישירים (outright products)					
306	271	373	1	סיכון שיעור ריבית (כללי וספציפי)				
38	38	33	2	סיכון פוזיציה במניות (כללי וספציפי)				
172	78	118	3	סיכון שער חליפין				
-				אופציות				
28	20	58	6	גישת דלתא פלוס				
544	407	582	9	סה"כ				

מודלים לניהול סיכונים שוק

גילוי על פי EDTF / אחר

מדידת סיכונים השוק והערכתם הינה מרכיב מרכזי בתהליך ניהול סיכונים השוק, והיא מהווה בסיס לתהליכי הניטור והדיווח, ולהבטחת נאותות התשואה הצפויה כנגד סיכון השוק.

המדידה מבוצעת ביחס למכלול גורמי סיכונים השוק שזוהו במוצרים ופעילויות הבנק, המאזניות והחוץ מאזניות באמצעות מודל הערך שבסיכון (VAR) אשר מציג את הסיכון הפוטנציאלי (ירידה אפשרית בשווי בתקופת זמן נתונה). ככלל, החישוב מבוצע יומית בשתי שיטות, הגישה ההיסטורית והגישה ההיברידית (גישה המשלבת גישה היסטורית ומקדמי דעיכה), ברמת ביטחון של 99%.

בהתאם לדוח לעיל, ולאור העלייה בתנודתיות גורמי הסיכון בשוק, נצפו במהלך חודש מרץ חריגות ב VAR ההיסטורי וב VAR ההיברידית. העלייה באומדני ה-VAR נבעה מעליה בעוצמת התרחיש ההיסטורי, כתוצאה מכניסה של תצפיות מחמירות הנובעות ממצב השוק הנוכחי, ללא שינוי מהותי בפוזיציה, במקביל להחמרה בערכים השוטפים המשמשים כנקודת מוצא.

יש לציין כי מודל ה-VAR הינו מודל המיועד לניהול סיכונים במצב שוק סדיר וכזוה קיימות לו חולשות במדידה בתקופה קיצון. בספרות המקצועית, ידועה אי היעילות של מודל ה-VAR בזמני משבר. הסיבה היא כי בתקופת משבר ה-VAR ההיסטורי הופך למעשה להיות "VAR משבר" – בהינתן הנחת הבסיס כי תרחיש היסטורי שאירע בעבר עשוי להתרחש שוב. בעת התממשות אירוע קיצון, משמעות הנחה זו הינה כי תרחיש קיצון זהה יתרחש פעם נוספת "באופן מיידי" (טרם התאוששות השוק).

החולשה מתעצמת עוד במדידת VAR בגישה ההיברידית, וזאת לאור השימוש במקדמי דעיכה. ההנחה בגישה זו הינה כי שינויים בגורמי סיכון השוק שנצפו בתקופה האחרונה סבירים יותר לחזור על עצמם משינויים שנצפו בתקופות היסטוריות יותר. בהתאם, תצפיות עדכניות מקבלות משקל עודף.

מסיבות אלו, הוחלט בתאריך 31 במרץ 2020 כי מדידות ה-VAR הכולל ולגורמי הסיכון יתבססו על מדידות ה-VAR ההיסטורי כאשר ה VAR ההיברידית ינוטר לידיעה בלבד. החלטה זו הינה בתוקף החל מה-31 במרץ 2020 ולתקופת זמן מוגבלת שהוגדרה מראש.

בחנית איכות המודל מבוצעת על פי תוצאות הבחינה בדיעבד (Back Test) לכל גורם סיכון בנפרד ובהתאם לשיטת הרמזור. לפי שיטה זו, תוצאות הבחינה בדיעבד מסווגות לשלושה איזורים – אדום, צהוב, ירוק – על פי מספר החריגות. לקביעת האזור ברמזור נדרש מינימום של 250 תצפיות.

נציין כי לאור התפתחות וירוס הקורונה כפי שתועד לעיל, נצפו חריגות במספר גורמי סיכון אשר הוחלט להחריגן מאחר ומודלים לסיכונים שוק מותאמים למצב עסקים רגיל ומהסיבה שמרבית החריגות שהתקבלו הן מחודש מרץ וסביר להניח כי הן נובעות מהשפעות המשבר. יובהר כי בסיכון אופציות, מדידת Back Test הינה שבועית. מאז תחילת המדידה לא עלו חריגות. ברבעון הראשון 2020 נצברו 250 תצפיות ובשל חוסר בחריגות ניתן להעריך את איכות המודל ב"אזור הירוק". כמו כן, לא נצברו מספיק תצפיות להערכת איכות המודל (ריבית ובסיס) בגישה ההיברידית. מעבר לכך, יתר המדידות נמצאות ב"אזור הירוק".

סיכון ריבית בתיק הבנקאי (IRRBB) ובתיק למסחר

הבנק מודד ומנהל את סיכון הריבית על התיק הכולל ובהפרדה בין התיק הבנקאי והתיק למסחר, תוך התייחסות לסיכונים הנובעים מפעילות ניהול הנכסים וההתחייבויות כתוצאה מהפעילות הבנקאית וכן מפעילות נוסטרו וחדר עסקאות. התיק הבנקאי מכיל את כלל הפוזיציות שלא יוחסו לתיק למסחר. להגדרת התיק למסחר ראה סעיף "ניהול פוזיציות בתיק למסחר" לעיל.

מדיניות ניהול חשיפת הריבית מכוונת להשגת רמות חשיפה רצויות בכל אחד ממגזרי ההצמדה אליהם חשוף הבנק, בהתאמה לתחזיות בשווקים ולרמות הסיכון הרצויות ועל סמך המגבלות שנקבעו על-ידי הדירקטוריון. החשיפות העיקריות נלקחות במגזר השקלי, במגזר צמוד המדד ובמגזר הדולרי.

לפרטים נוספים בעניין אופן מדידת סיכון הריבית בבנק ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

ראה דוח לעיל על הפעולות שבוצעו כתוצאה מהשפעת התפשטות ווירוס הקורונה.

סיכון מניות

הבנק חשוף לסיכון של תנודתיות בשערי המניות בגין אחזקות בתיק הבנקאי ובתיק למסחר. דירקטוריון הבנק הגדיר מגבלות סיכון נפרדות במונחי היקף ובמונחי VAR פרמטרי הן עבור מדד המעו"ף, קרנות סל ישראליות ומניות, והן עבור קרנות סל על מדדי חו"ל, מניות בחו"ל או ETF. בנוסף, נמדד הסיכון החשבונאי לתנודתיות ברווחיות בתיק הבנקאי תוך קביעת מגבלה ייעודית. הסיכון נמדד במונחי שינוי מחיר.

לפרטים נוספים בעניין אופן מדידת סיכון המניות בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

ראה דוח לעיל על הפעולות שבוצעו כתוצאה מהשפעת התפשטות ווירוס הקורונה.

ניהול סיכון הנזילות

סיכון נזילות הינו הסיכון לרווחי התאגיד הבנקאי וליציבותו הנובע מאי יכולתו לספק את צרכי נזילותו ולעמוד בפירעון התחייבויות במועד פירעון מבלי להיקלע להפסדים חריגים. ככלל, הבנק מעדיף את הקטנת סיכויי הנזילות על פני שיקולי רווחיות לטווח קצר. לפרטים נוספים בעניין עקרונות לניהול סיכון הנזילות בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

יחס כיסוי הנזילות (LIQ1)

הוראת ניהול בנקאי תקין 221 בנושא "יחס כיסוי נזילות" (LCR) מאמצת את המלצות ועדת באזל לעניין יחס כיסוי הנזילות במערכת הבנקאית בישראל. יחס כיסוי הנזילות בוחן אופק של 30 ימים בתרחיש קיצון ונועד להבטיח שלתאגיד בנקאי מלאי של נכסים נזילים באיכות גבוהה שנותן מענה לצורכי הנזילות של התאגיד באופק זמן זה בהתאם לתרחיש הגלום בהוראה. לפרטים נוספים בעניין ניהול סיכון הנזילות בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

הדרישה המזערית עומדת על 100%. עם זאת, בתקופה של לחץ פיננסי תאגיד בנקאי יוכל לרדת מתחת לדרישות מינימליות אלו. הדרישות חלות הן בסך המטבעות והן במטבע-חוץ בנפרד, הן ברמת התאגיד הבנקאי "סולו" והן ברמת המאוחד, וחישוב היחס מבוצע בהתאם. תאגיד בנקאי אשר אינו עומד ביחס המינימלי נדרש לדווח באופן מיידי לפיקוח על הבנקים, ולאחר שלושה ימי חריגה להגיש תכנית לעמידה בדרישה המזערית. יחס כיסוי הנזילות נמדד ברמה יומית ומדווח כממוצע התצפיות היומיות שנמדדו ברבעון שהסתיים בתאריך הדוח.

ככלל, יחס כיסוי הנזילות על-פי הוראת ניהול בנקאי תקין 221 שונה מהמודלים הפנימיים החלים בבנק. היחס הממוצע במהלך הרבעון הראשון 2020 עמד על 137% אל מול דרישה מזערית של 100%. במהלך הרבעון הראשון 2020 לא נצפו חריגות מהדרישה המזערית ביחס ה-LCR.

טבלה 19: יחס כיסוי הנזילות (LIQ1)

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 בדצמבר 2019	לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרץ 2019	לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרץ 2020	
126%	132%	137%	יחס כיסוי הנזילות ¹
100%	100%	100%	יחס כיסוי הנזילות המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים

1. מחושב על בסיס ממוצעים פשוטים של תצפיות יומיות במשך הרבעון האחרון המדווח.

טבלה 20: יחס כיסוי נזילות – גילויים נוספים (LIQA)
גילוי על פי דבר 3

ליום 31 בדצמבר 2019		ליום 31 במרץ 2019		ליום 31 במרץ 2020		סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה
סך ערך לא משוקלל (ממוצע) 2	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) 1	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) 2	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) 1	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) 2	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) 1	
מיליוני ש"ח						
סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה						
10,022	10,120	10,197	10,292	10,980	11,072	סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)
						תזרימי מזומנים יוצאים
						פיקדונות קמעונאיים מיחידים ומעסקים קטנים, מזה:
208	4,168	217	4,331	212	4,248	פיקדונות יציבים
1,045	9,448	1,038	9,446	1,079	9,766	פיקדונות פחות יציבים
135	4,514	140	4,663	134	4,483	פיקדונות לתקופה העולה על 30 ימים (סעיף 84 להוראה ניהול בנקאי תקין 221)
						מימון סיטונאי בלתי מובטח, מזה:
-	-	-	-	-	-	פיקדונות לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים) ופיקדונות ברשות של תאגידים בנקאיים קואופרטיבים
5,621	9,816	6,319	10,215	5,946	10,184	פיקדונות שאינם לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים)
183	183	70	70	102	102	חובות לא מובטחים
0	4	0	52	0	0	מימון סיטונאי מובטח
						דרישות נזילות נוספות, מזה:
2,494	2,494	2,867	2,867	2,375	2,375	תזרימים יוצאים בגין חשיפה לנגזרים ודרישות ביטחון אחרות
0	0	0	0	0	0	תזרימים יוצאים בגין אובדן מימון מוצרי חוב
828	6,735	674	6,269	896	7,031	קווי אשראי ונזילות
771	771	720	720	599	599	מחויבויות מימון חזיות אחרות
131	5,879	148	5,219	127	6,167	מחויבויות מימון מותנות אחרות
<u>11,416</u>	<u>44,012</u>	<u>12,193</u>	<u>43,852</u>	<u>11,470</u>	<u>44,955</u>	סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים
תזרימי מזומנים נכנסים						
-	-	-	-	-	-	הלואות מובטחות (למשל עסקאות מכר חוזר)
1,260	1,380	1,179	1,306	1,201	1,321	תזרימים נכנסים מחשיפות הנפרעות כסדרן
2,435	3,240	2,705	3,521	2,248	2,883	תזרימי מזומנים נכנסים אחרים
3,695	4,620	3,884	4,827	3,449	4,204	סך הכל תזרימי מזומנים נכנסים
סך ערך מתואם ³		סך ערך מתואם ³		סך ערך מתואם ³		
10,022		10,197		10,980		סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA) A
7,721		8,309		8,021		סך הכל תזרימי מזומנים נטו B
130%		123%		137%		יחס כיסוי נזילות (%) A/B

ליום 31 במרץ 2020 עומדת סיבולת סיכון ליחס הכולל על 120% ותיאבון הסיכון עומד על 130%. התפתחות משבר הקורונה צפויה להביא להתגברות צרכי הנזילות במשק – הן מצד גופים עסקיים והן מצד לקוחות פרטיים, תוך משיכת פיקדונות או ניצול מסגרות מאושרות. ככל שהמשבר יתארך, צרכי הנזילות צפויים לעלות.

בשלב זה, הבנק נמצא בעודפי נזילות משמעותיים, נוכח יציאת משקיעים משוק ההון והפקדת היתרות בבנק, ולא ניכרת עליה משמעותית בצרכי הנזילות של הלקוחות.

הממוצע הרבעוני ליחס ה-LCR עלה מ-130% ברבעון הרביעי 2019 ל-137% ברבעון הראשון של 2020. ב-31 במרץ 2020 עמד היחס על 152% לעומת 141% ב-31 בדצמבר 2019.

התפתחויות מהותיות בחשיפת התאגיד הבנקאי לסיכוני נזילות

בעקבות התפשטות נגיף הקורונה נצפה מימוש ני"ע מאסיבי על ידי הציבור. אשר השפיע חיובית על יחס הנזילות והעלה את כרית הנזילות מחד. מאידך, התנודתיות בשווקים מיתנה את העלייה עקב הגדלת צרכי הנזילות הנובעים מדרישת ביטחונות ושווי נגזרים המגדרים נכסים ספציפיים.

למעלה מ-99% מסה"כ כרית הנזילות לאורך זמן מורכב מנכסי רמה 1 – רזרבות בבנק ישראל בניכוי חובת הנזילות, אג"ח ממשלת ישראל ואג"ח ריבוניות עם משקל סיכון 0%. נוכח המימושים המאסיביים של הציבור עלתה כרית הנזילות ברבעון הראשון בכ-1.5 מיליארד ש"ח, מכ-11 מיליארד ש"ח ב-31 בדצמבר 2019 ל-12.5 מיליארד ש"ח ב-31 במרץ 2020, לצד עלייה של למעלה מחצי מיליארד ש"ח בסכומים המנוכים מהכרית. בין הסכומים הללו, כ-0.3 מיליארד ש"ח דרישת ביטחונות, 0.1 מיליארד ש"ח שווי נגזרים מגדרים ו-0.15 מיליארד ש"ח חובת נזילות בבנק ישראל. בנוסף, השפיעה על הכרית הירידה בשווי השוק של ניירות הערך – הרווח הגלום בכרית ירד בכ-0.3 מיליארד ש"ח מרווח של 0.2 מיליארד ש"ח להפסד של כ-0.1 מיליארד ש"ח.

השינויים העיקריים בהרכב כרית הנזילות מיום ה-31 בדצמבר 2019 ליום ה-31 במרץ 2020: הרזרבות בבנק ישראל בניכוי חובת הנזילות עלו בכ-0.65 מיליארד ש"ח מ-4.5 מיליארד ש"ח ל-5.15 מיליארד ש"ח, שווי אג"ח ממשלת ישראל בשקלים עלה בכ-1.9 מיליארד ש"ח מ-3.8 מיליארד ש"ח ל-5.7 מיליארד ש"ח, שווי אג"ח ריבוניות זרות עם משקל סיכון 0% ירד בכ-1.2 מיליארד ש"ח – רובו תיק לזמן קצר שמומש כולו. אג"ח ממשלת ישראל במט"ח עלה בכ-0.15 מיליארד ש"ח מ-0.9 מיליארד ש"ח ל-1.05 מיליארד ש"ח. סה"כ עלייה של כ-1.5 מיליארד ש"ח.

במסגרת ניהול סיכון הנזילות ולמרות העלייה בנזילות, לאור הפוטנציאל לעלייה בהיקף התזרים היוצא, הבנק העלה את התיאבון והסיבולת של יחס כיסוי הנזילות מ-120% ו-115% ל-130% ו-120%, בהתאמה. זאת, לאחר שאלה הועלו בהתאמה מ-110% ו-105% לאור אי הודאות שנבעה מהמיזוג הצפוי בין בנק אגוד לבנק מזרחי. שיעור זה ייבחן מעת לעת בהתאם להתפתחויות ויעודכן במידת הצורך.

לאור הנ"ל, הבנק פועל להרחבת כרית הנזילות ושימור הפיקדונות הקיימים.

ניהול הסיכונים התפעוליים

סיכון תפעולי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מאי נאותות או מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים ומערכות או כתוצאה מאירועים חיצוניים. סיכון זה כולל סיכון משפטי וסיכונים ציבוריים, אך אינו כולל סיכון אסטרטגי וסיכון מוניטין.

ניהול הסיכון התפעולי בבנק מיושם בהתאם להוראת נוהל בנקאי תקין 350 וכן עפ"י הוראות רלוונטיות בנושאים של סיכון משפטי, סיכונים ציבוריים, ניהול סיכון טכנולוגיות המידע, מחשוב ענן, סיכון הסייבר ואבטחת מידע, בנקאות בתקשורת והמשכיות עסקית. נושאים אלה מעוגנים במסמכי מדיניות יעודיים ופרטניים. הנהלות היחידות העסקיות הן אלו הנושאות באחריות לזיהוי וניהול הסיכונים בפעילות העסקית. אגף בקורות וניהול סיכונים מהווה קו הגנה שני לסיכון התפעולי.

בעקבות משבר הקורונה, הבנק נערך בהתאם להנחיות משרד הבריאות ובנק ישראל. הפעילות עודכנה באופן רציף על פי ההנחיות שהתקבלו מעת לעת. ההיערכות למניעת התפרצות המחלה בכותלי הבנק בוצעה בכל המישורים תוך שמירה על בטיחות ובריאות העובדים, שמירה על רציפות תפקודית והמשך מתן שירות ללקוחות.

במסגרת הצעדים שנקטו פוצלו יחידות חיוניות והורחבה פעילות העבודה מרחוק. הנחיות לאופן העבודה מרחוק רוענו ותוקשרו, לרבות מהיבט סיכון סייבר ואבטחת מידע. תקשור פנים ארגוני נערך באופן שוטף ורציף לעובדים. במקביל הבנק פעל למתן מענה לפעילות הלקוחות, בין היתר על פי הקלות בנק ישראל. הועלה קמפיין תקשורת ללקוחות לעידוד הפעילות בערוצים הישירים, תוך מתן הקלות להצטרפות מרחוק לפעילות באתרים הדיגיטליים. בתחום מתן שירות ללקוחות בסניפים: בהתאם להנחיות בנק ישראל, חל צמצום במספר הסניפים הפתוחים לקבלת קהל ובשירותים הניתנים פרונטלית. במקביל, הורחבה פעילות הלקוחות בהוראות טלפוניות, ותוגבר השירות הטלפוני במסגרת אגוד ישיר.

הפעילות בזמן המשבר בוצעה בין היתר בהתבסס על תכניות החירום של הבנק תוך התאמה דינמית להתפתחות המשבר. הבנק נערך לחזרה לשגרה שהינה מותאמת לסביבת ריחוק חברתי וזאת בהתאם לכללי משרד הבריאות. הצעדים שנקטו במהלך המשבר ישמשו את הבנק ככל שיתפרץ גל שני של המגפה.

לאור אי הוודאות המאפיינת את פעילות הבנק בשנתיים וחצי האחרונות והחלטת בית הדין לתחרות, התגבר החשש למעילות ועובו הבקורות באגפים העסקיים ככל שנדרש. אגף ניהול סיכונים ובקורות עדכן את תכנית העבודה של מחלקות בקרת אשראי, וענף סיכונים תפעוליים החל בחודש מרץ 2020 בזיהוי תנועות חריגות במקביל לאפיון ופיתוח דוחות חדשים שיישמו בהדרגה. במקביל בוצעה התאמה של תכנית העבודה של הביקורת הפנימית לתקופה, תוך מיקוד בסיכונים מעילות.

ועדת אד-הוק של הדירקטוריון דנה בנושאי סיכונים המיזוג. בעקבות המשבר, ב-24 במרץ 2020 נקבע כי וועדת אד-הוק תפסיק להתכנס באופן שוטף, אלא רק במידת הצורך, והנושאים הנדונים בה ידווחו לדירקטוריון, בהתאם לצורך, במסגרת דיווחי מנכ"לית.

השינויים בעקבות המשבר – מתכונת העבודה המצומצמת ומרחוק, וכן סיכונים המיזוג, משפיעים ומעלים את הסיכון התפעולי ובפרט את סיכון הונאות ומעילות. הבנק נוקט בשורה של צעדים להפחתת הסיכון כאמור לעיל.

לפרטים נוספים בדבר עקרונות לניהול הסיכון התפעולי בבנק ראה גם בדוח המפורט על הסיכונים לשנת 2019.

מערכות המידע והמחשוב של הבנק

הפעילות בבנק נשענת במידה רבה על מערכות מידע ומחשוב המותאמות לצרכיו. פעילות טכנולוגיית המידע מאופיינת, בין היתר, בתהליכים חוצי ארגון, תוך השפעה משמעותית על התנהלות הבנק. הבנק מקפיד לשמור על איכותן של המערכות ועל תפקודן התקין, ומשקיע משאבים רבים בפיתוח והתאמה של מערכות המידע והמחשוב (תוכנה, חומרה, תקשורת וכדומה), לשימוש ושימוש לקוחותיו, כמו גם בניהול של מערך אבטחת מידע הולם, היערכות לשעת חירום והמשכיות עסקית.

במסגרת משבר הקורונה הבנק נערך לרציפות תפקודית, בהתאם, על מנת להמנע מסיכונים תפעוליים, הבנק נמנע מעדכון תוכנה שאינם בעדיפות גבוהה. עדכוני אבטחת מידע מבוצעים כבשגרה.

לבנק התקשרות מהותית רבת שנים עם לאומי בהתאם להסכם שנחתם ביום 2 בספטמבר 2001 והוארך מעת לעת, בנוגע למתן שירותי מחשוב ותפעול לחלק ניכר ממערכות הליבה הבנקאיות בשיטה של מיקור חוץ, שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016 (והוארכה כמפורט להלן). ממועד זה החלה תקופה של שלוש שנים המוגדרת כ"פרויקט סיום ההתקשרות". ההתקשרות עם לאומי מגובה באישורים הרגולטוריים הנדרשים, והצדדים פועלים לחידושם לפי הצורך.

עם התקרבות מועד סיום תקופת ההתקשרות עם לאומי, הבנק החל בבחינת האפשרויות העומדות בפניו ובמסגרת זו פנה לספקים שונים לצורך קבלת הצעות לשירותי מחשוב ותפעול ובחן החל מסוף 2016 ועד לרבעון הראשון של שנת 2018 הצעות ראשוניות שלהם תוך הסתייעות בשירותי ייעוץ חיצוניים, ובפיקוח ועדה דירקטוריונית ייעודית (הועדה לענייני טכנולוגית המידע וחדשנות טכנולוגית). יחד עם זאת, בעקבות הודעת בעלי השליטה בבנק על התקשרותם עם בנק מזרחי עוכב התהליך עקב חוסר הודאות באשר לעתידו העצמאי של הבנק.

לאור התמשכותו של מצב אי הודאות והעיכוב בלוחות הזמנים של פרויקט החלפת מערכות המחשוב של הבנק, אישר דירקטוריון הבנק ביום ה-29 במרס, 2018 את הצעת לאומי שהתקבלה בבנק באותו מועד, שעיקרה הינם כי על רקע העסקה של בעלי השליטה יסכים לאומי, לדחות את תום תקופת ההפרדות לתקופה של עד 18 חודשים נוספים, ובלבד שבכל מקרה בו יבקש הבנק להקדים את תום תקופת ההפרדות, תינתן ללאומי הודעה מוקדמת של 24 חודשים לפחות לפני מועד סיום ההפרדות. תקופת ההפרדות בהתאם לאישור מיום 29 במרס, 2018 הוארכה עד ליום 30 ביוני 2021.

נוכח פניית הצדדים לקבלת אישור הממונה על התחרות לפטור מהסדר כובל ביחס להארכת ההתקשרות בין הבנק לבין לאומי, נמסר לבנק על ידי הממונה על התחרות, כי על פניה נראית פניית הצדדים כמיזם משותף אשר מתאים לבחינת הצדדים על פי "הוראות ההגבלים העסקיים (פטור סוג למיזמים משותפים)(הוראת שעה) תשס"ו-2006" ולכן אינו מצריך אישור הממונה על התחרות. כמו כן קיבל הבנק אישור מאת הפיקוח על הבנקים כי אין לו התנגדות להארכת תקופת מתן שירותי המחשוב לבנק על ידי לאומי עד ליום 30 ביוני 2021.

בנוסף, עקב התמשכות תקופת אי הודאות בה פועל הבנק כאמור לעיל, ולצורך הערכות להמשכות קבלת שירותים ביחס למערכות הליבה של הבנק ולהחלפת ספק שירותי מחשוב - אם הבנק יוותר בנק עצמאי, ובהתחשב בלוחות הזמנים להסבת מערכות ליבה שעשויה לארוך מספר שנים, חידש הבנק בראשית שנת 2019 תהליך בחינת, עדכון וטיוב ההצעות שקיבל מספקים לקבלת שירותי מחשוב ותפעול כאמור. במסגרת תהליך זה, החליט דירקטוריון הבנק ביום 2 ביולי, 2019 למקד התהליך בבחינת וטיוב הצעתה של Tech Mahindra, ולקדם המגעים מולה בנוגע להצעתה תוך הבהרה כי התקשרות לא תבוצע או ניתן יהיה להפסיקה אם הבנק לא יוותר בנק עצמאי, כאשר לא תבוצע כל פעולה היוצרת מחויבות או התחייבות של הבנק כלפי Tech Mahindra מכל סוג, אלא אם יתקבל אישור פרטי מראש של דירקטוריון הבנק.

לאור פסק הדין של בית הדין לתחרות מיום 28 בנובמבר, 2019 במסגרתו התקבלו הערערים שהגישו בעלי השליטה בבנק, הבנק ובנק מזרחי על החלטת המ"מ הממונה על התחרות להתנגד למיזוג בין הבנק לבין בנק מזרחי והעליה בהתכנות למיזוג הבנק בעקבותיו, השהה הבנק את קידום המו"מ שהחל עם Tech Mahindra.

במקביל, נוכח הצורך בהבטחת המשך קבלת שירותי מחשוב לבנק בכל חלופה שתהיה רלוונטית לעתידו של הבנק, וזאת גם לאחר תום הארכת ההסכם עם לאומי ביום 30 ביוני 2021 ונוכח התלות של מערכות המידע של הבנק בלאומי והעדר חלופה מידית זמינה למערכות המסופקות על ידי לאומי לבנק, קיים הבנק מגעים עם לאומי לצורך הארכת תקופת קבלת שירותי המחשוב מלאומי גם לאחר יום 30 ביוני 2021.

בהמשך לכך, ובהתאם לאישור דירקטוריון הבנק מיום 12 במאי 2020, התקשר הבנק עם לאומי בתוספת להסכם המחשוב והתפעול שנחתם בין הצדדים ביום 2 בספטמבר 2001, ואשר הוארך על ידם לתקופת נוספות (להלן בהתאמה "ההסכם" ו-"התוספת"). בהתאם לתוספת זו נקבעו בין הצדדים, בין היתר, ההסכמות הבאות:

תוקפו של ההסכם יוארך עד ליום 31 בדצמבר 2022 ("תום תוקף התוספת") והתוספת זו תחול רטרואקטיבית החל מיום 1 בינואר 2020.

ככל שלא יתקיים מיזוג של הבנק עם בנק מזרחי טפחות בע"מ (להלן "בנק מזרחי") עד ליום 31 בדצמבר 2020, תינתן לבנק האופציה להאריך את תוקפה של התוספת בשנה נוספת עד ליום 31 בדצמבר 2023 (להלן "האופציה הקצרה"). בנוסף, ככל שלא יתקיים מיזוג של הבנק עם בנק מזרחי עד ליום 31 בדצמבר 2021, תינתן לבנק האופציה להאריך את תוקפה של התוספת בעשר שנים עד ליום 31 בדצמבר 2032 (חלף שנת הארכה אחת בהתאם לאופציה הקצרה ובכפוף לכך שמומשה האופציה הקצרה) (להלן "האופציה הארוכה"), הכל בכפוף לקיומם של התנאים למימוש האופציות כפי שנקבעו בין הצדדים במסגרת התוספת.

לבנק לא תהיה זכות להפסיק את ההתקשרות לפני מועד תום תוקף התוספת או לפני מועד תום תקופת ההארכה הרלוונטית (במקרה של מימוש האופציה/ אופציות שהוענקו לו), ואולם במקרה בו יממש הבנק את האופציה הארוכה יהיה הבנק רשאי להודיע ללאומי עד ליום 31 בדצמבר 2024 על קיצור תקופת ההסכם, ובמקרה זה יסתיים ההסכם ביום 31 בדצמבר 2028 והבנק ישלם ללאומי פיצוי מוסכם בסכום "התשלום הבסיסי" כמשמעו להלן, עבור שנה נוספת.

הבנק יהיה זכאי לקבל מלאומי בהתאם לתוספת את היקף השירותים השוטפים ורמת השירות כפי שניתנו לבנק ביום 31 בדצמבר 2016, טרם תחילת תקופת ההפרדות בין הצדדים ("השירותים השוטפים"). לאומי יספק לבנק את השירותים השוטפים בתקופת התוספת על פי עקרון ה follow me, קרי – על פי כלל לפיו פיתוחים שיפתח לאומי עבורו (החלפת מערכות ותשתיות) יפותחו במקביל עבור הבנק, בכפוף להוראות ההסכם, ולצורך כך ינקוט הבנק בכל פעולה שתידרש על מנת להטמיע את המערכות או התשתיות החדשות (להלן "מנגנון ה- follow me").

התמורה שישלם הבנק בעבור השירותים השוטפים (להלן "הסכום הבסיסי") תהיה בסכום של 125 מיליון ש"ח בגין שנת 2020 ובסכום של 135 מיליון ש"ח לשנה בגין השנים 2021-2023 במקרה בו ההסכם יסתיים בתום תוקף התוספת, או בתום תקופת האופציה הקצרה לפי העניין. ככל שהבנק יממש את האופציה הארוכה תעמוד התמורה עד לשנת 2022 על סך של 125 מיליון ש"ח לשנה ולאחר מכן על סך של 120 מיליון ש"ח לשנה. התמורה תוצמד אחת לשנה לפי מנגנון הצמדה שסוכם בין הצדדים בהסכם. כן הובהר בהסכם כי הסכום הבסיסי אינו כולל עלויות ייחודיות של יישום והתאמות של מנגנון ה- follow me עבור הבנק שיתווספו לסכום הבסיסי ויחולו על הבנק.

תוקף התוספת הותנה בקבלת חוות דעת מעודכנת ביחס לתחולת פטור רשות דיני התחרות למיזמים משותפים, העומדת בכללי ה- self-assessment המאשרת כי אין מניעה להמשך מתן השירותים על ידי לאומי לפי ההסכם או בקבלת אישור רשות התחרות לכך בלוחות הזמנים הקבועים בתוספת. ביום 26 במאי 2020 התקבלה חוות דעת מעודכנת ביחס לתחולת פטור רשות דיני התחרות למיזמים משותפים, העומדת בכללי ה- self-assessment המאשרת כי אין מניעה להמשך מתן השירותים על ידי לאומי לפי התוספת. זאת לאחר שרשות התחרות אישרה לב"כ הבנק כי היא אינה מבקשת כי התוספת תוגש לאישורה, וכי הצדדים רשאים לבצע בדיקה עצמית של התוספת ומידת התאמתה לדיני התחרות. בכך התקיים התנאי המתלה לתוקף התוספת כפי שנקבע בין הצדדים.

בד בבד החליט דירקטוריון הבנק ביום 12 במאי 2020 שלא להמשיך בפריקט החלפת מערכות המחשוב של הבנק. התקשרות הבנק עם לאומי בתוספת להסכם המחשוב והתפעול הנ"ל צפויה להגדיל את הוצאות המחשוב של הבנק (שהיוו כ- 200 מיליון ש"ח בשנת 2019) בשיעור של כ- 20%. לפרטים נוספים בעניין הארכת הסכם המחשוב והתפעול שנחתם עם לאומי, ראה דוח ההנהלה והדירקטוריון ליום ה-31 במרץ 2020.

ראה גם סעיף "הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים" וכן ביאור 16 "אירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך המאזן" בתמצית הדוחות הכספיים ליום 31 במרץ 2020, בהקשר של השלכות הודעת בעלי המניות המחזיקים בגרעין השליטה בבנק מיום 30 ביולי 2017, בעניין כוונתם לפעול למכירת החזקותיהם בבנק ובעניין התקשרותם מיום 27 בנובמבר 2017 עם בנק מזרחי, ואירועים נוספים בקשר עם הודעות אלה.

בנוסף לשירותי מחשוב בנק לאומי, הבנק מפעיל מערכות מחשוב עצמאיות שפותחו על ידו ו/או באמצעות בתי תוכנה (ראה להלן רשימת ספקים עיקריים ותלות בספקים).

פעילות המחשוב בבנק מבוססת על מסמך מדיניות ניהול טכנולוגיית המידע של הבנק אשר מתעדכן במידת הצורך ומאושר על ידי הדירקטוריון אחת לשנה.

ניהול סיכון סייבר ואבטחת מידע

סיכון סייבר מוגדר כסיכון להתממשות אירוע סייבר שהינו אירוע אשר במהלכו מתרחשת תקיפת מערכות מחשוב ו/או מערכות ותשתיות משובצות מחשב על ידי או מטעם גורמים חיצוניים או פנימיים לבנק.

ניהול סיכון הסייבר בבנק מיושם בהתאם להוראות נוהל בנקאי תקין 361 וכן עפ"י הוראות רלוונטיות כגון: ניהול טכנולוגיות המידע וניהול הסיכון התפעולי. הבנק התווה מדיניות אסטרטגיית הגנת סייבר המגדירה את הכיוונים האסטרטגיים הדרושים על מנת לחזק את כלל מערך ההגנה.

התפשטות נגיף הקורונה, צעדי ההתגוננות הננקטים והמשבר הכלכלי עולמי הנגרז מכך הובילו בין היתר גם להתגברות כלל עולמית של סיכון הסייבר. ואכן בעולם נצפית התגברות אירועי תקיפה והונאה המנצלים את משבר הקורונה, ובפרט בגין המגמות הבאות: העלייה בהיקף העבודה מרחוק, אשר מרחיבה את מעטפת התקיפה הפוטנציאלית; עליה במגמת ניסיונות דיג הלקוחות, התגברות אירועי הונאה המנצלים את החשש האנושי סביב התפשטות הקורונה, העשויה לעודד גורמים עוינים להוציא לפועל תקיפות כנגד ארגונים. כמו בעולם, גם בישראל סיכון הסייבר עולה עקב משבר הקורונה.

בנק ישראל הנחה את התאגידים הבנקאיים במכתבו מיום ה-6 באפריל 2020 לבחון את נושא התגברות איומי הסייבר בעקבות התפשטות נגיף הקורונה, ובדגש על התרחבות עבודה מרחוק, וזאת בהתייחס להיבטי "תהליכים, אנשים ומערכות", שכן ההרחבה נדרשה לביצוע מהיר ובאופן העלול להשפיע על הבקורות המוטמעות. הבנק בחן את התגברות סיכוני הסייבר, ונקט בשורה של צעדים לחיזוק ההגנה.

במסגרת זו הבנק נדרש לבחון את הנושאים הבאים:

- רציפות תפקודית של פעילות יחידות הסייבר, עקב חשש מהיווצרות מחסור בכוח אדם מקצועי עקב הידבקות;
- בחינת מערכי הניטור והזיהוי בהתייחס לשינויים החלים בתקופה זו ולעדכוןם בהתאם;
- התאמת תכניות החירום לטיפול באירועי סייבר מהותיים של התאגיד הבנקאי ולבדוק האם נדרשות התאמות לאור המצב הנוכחי;
- הגברת מודעות וערנות עובדים ולקוחות;

- טיוב מאמצי מודיעין באופן שייתן מענה לאיומי הסייבר הרלוונטיים למשבר הקורונה;
- פעילות מול גורמי שרשרת אספקה מהותיים כדי לוודא מוכנותם להתמודדות עם איומי הסייבר הרלוונטיים למצב הנוכחי;
- התאמת ניהול הסיכון כפי שנגזר ממשבר הקורונה, בדגש על ניהול הסיכון של עבודה מרחוק;
- התגברות סיכונים בנושא כגון התגברות הפעילות בערוצים הדיגיטליים, הקפאת תצורה והרחבת הרשאות – הן לעובדים והן ללקוחות.

ניהול סיכוני סייבר בשרשרת האספקה: ניהול סיכון שרשרת האספקה מבוצע בבנק באופן שוטף בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 363. בעקבות התפשטות נגיף הקורונה נעשתה פנייה לכלל הספקים תוך פירוט ההתגברות של סיכוני הסייבר בעת הזו, במטרה לוודא את היערכותם ומוכנותם לצמצום הסיכון לפגיעה בשירותים המסופקים לבנק.

הבנק בחן את התגברות סיכוני הסייבר בעקבות אירוע הקורונה, ונקט בשורה של צעדים לחיזוק ההגנה, ביניהם: שיפור בקורות אבטחת מידע על גישה מרחוק, הרחבת הניטור אודות איומים ממוקדים לבנק עובדיו ולקוחותיו, הגברת המודעות של עובדי הבנק לאיומי סייבר וכללים לעבודה בטוחה וקיום תקשורת עם ספקי הבנק המהותיים וספקי גישה מרחוק על מנת לוודא מוכנות להתמודד עם אירועי סייבר במצב הנוכחי.

ראה גם סעיף "הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים" וביאור 16 "אירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך המאזן" בתמצית הדוחות הכספיים ליום 31 במרץ 2020.

המשכיות עסקית – היערכות למצבי חרום

אירועים מסוגים שונים עלולים לפגוע ו/או להשבית פעילויות מהותיות של הבנק ולקוחותיו, לפגוע בהמשכיות עסקיו, לחשוף את הבנק לסיכונים שונים ולגרום לבנק ו/או ללקוחותיו נזקים משמעותיים.

לבנק תכניות המשכיות עסקית בחירום, המפרטות את אופן הפעלת השירותים בחירום ואת המשאבים הנדרשים בעת אירוע מסוג המשכיות עסקית, וזאת על-מנת לחזור ביעילות ובלוחות זמנים קצרים לשגרת עבודה, כולל ניהול תקין של נכסי טכנולוגיית המידע אשר תומכים בתהליכים בעלי השפעה מהותית על התנהלות עסקי הבנק.

הפעילות בזמן משבר הקורונה בוצעה בין היתר בהתבסס על תוכניות החירום של הבנק תוך התאמה דינמית להתפתחות המשבר ועמידה בהוראות הרשויות. מתוך מטרה לצמצם את החשיפה בוצעו התאמות כ"א ופתיחת סניפים לקהל בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים.

בהתאם להנחיות בנק ישראל, חל צמצום במספר הסניפים הפתוחים לקבלת קהל ובשירותים הניתנים פרונטלית כאשר במקביל הורחבה פעילות הלקוחות בהוראות טלפוניות וכן תוגבר השירות טלפוני במוקד השירות אגוד ישיר.

הבנק נערך לחזרה מדורגת של פעילות המותאמת לשגרת קורונה, וזאת לקראת מחצית חודש מאי. החזרה תבוצע בהתאם להנחיות בנק ישראל ומשרד הבריאות.

לפרטים נוספים בדבר ניהול הסיכון התפעולי בבנק ובכלל זה מערכת המידע והמחשוב של הבנק, הגנת סייבר ואבטחת מידע, ראה גם דוח המפורט על הסיכונים לשנת 2019.

סיכון ציות

סיכון ציות מוגדר כסיכון שתאגיד יסבול מסנקציה חוקית או רגולטורית, הפסד פיננסי מהותי או פגיעה במוניטין כתוצאה מכישלון שלו לציית להוראות חוק, רגולציה, נהלים פנימיים וקודים אתיים. ניהול סיכונים הציות מיושם בהתאם להוראת הדין החל על הבנק, לרבות הוראת ניהול בנקאי תקין 308 - ציות ופונקציית הציות בתאגיד הבנקאי, שנוסחה העדכני נכנס לתוקף ביום ה-1 בינואר 2016. לפרטים נוספים בעניין ניהול סיכון הציות בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

סיכון משפטי

סיכון משפטי הינו סיכון להפסד כתוצאה מהיעדר אפשרות לאכוף באופן משפטי קיומו של הסכם והוא כולל, אך אינו מוגבל, לחשיפה לקנסות או לצעדי עונשין (Fines Penalties) כתוצאה מפעילות פיקוחית (Punitive Damages), כמו גם מהסדרים פרטניים. האגף ליעוץ משפטי וציות של הבנק אחראי לניהול הסיכון המשפטי בבנק והוא מעניק תמיכה ומענה לכלל ההיבטים המשפטיים של פעילות הבנק וקבוצתו, והיועצת המשפטית הראשית משמשת כמנהלת הסיכון המשפטי של הבנק. בעקבות משבר הקורונה שהחל במהלך חודש מרץ 2020, ייתכן ותהיה השלכה בעתיד על ניהול הסיכונים המשפטיים של הבנק, וזאת בשל שינויים רבים והתאמות בתהליכים שבוצעו על ידי הבנק במהלך תקופה זו מול לקוחות הבנק בנושאים שונים, הכל כפי שהתחייב מתנאי הפעילות ומההוראות הרגולטוריות בתקופת המשבר. לפרטים נוספים בעניין ניהול הסיכון המשפטי בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

סיכון מוניטין

מוניטין הוא אוסף של תפיסות, דעות ואמונות של מחזיקי העניין לגבי התאגיד, בהתבסס על ניסיונם וציפיותיהם. סיכון מוניטין הוא הסיכון לרווחי התאגיד, ליציבותו או ליכולתו להשיג את יעדיו, כתוצאה מפגיעה במוניטין העשוי לנבוע מהתנהלות התאגיד, מצבו הפיננסי או פרסום שלילי (אמיתי או כוזב) ועלול לבוא לידי ביטוי בתפיסה שלילית מצד לקוחות, צדדים נגדיים, בעלי מניות, משקיעים, מחזיקי אגרות חוב, אנליסטים, גורמים רלוונטיים אחרים או רגולטורים, אשר עשויה להשפיע לרעה על אמון הציבור בבנק ועל יכולתו של הבנק לשמור על קשרים עסקיים קיימים או ליצור קשרים חדשים וליהנות מנגישות רציפה למקורות מימון (כגון באמצעות שווקים בין-בנקאיים או שוקי איגוח). סיכון המוניטין מאופיין ברב ממדיות ומשקף את תפיסתם של משתתפים אחרים בשוק. יתרה מכך, הפוטנציאל להתממשותו מתקיים בכל רחבי הארגון ובמהותו הוא פונקציה של הלימות תהליכי ניהול הסיכונים הפנימיים של הבנק, כמו גם של האופן והיעילות של תגובות ההנהלה להשפעות חיצוניות. לפרטים נוספים בעניין ניהול סיכון המוניטין בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

הבנק ימשיך לבחון ולעקוב אחר השלכות הודעת בעלי השליטה בבנק על התקשרותם עם בנק מזרחי על סיכון המוניטין. יצוין, כי ככל שתתארך תקופת אי הוודאות באשר לעתידו של הבנק סיכון המוניטין צפוי לעלות.

לפירוט נוסף בהקשר זה, ראה סעיף "הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים" וכן ראה ביאור 16 "אירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך המאזן" לתמצית הדוחות הכספיים של הבנק ליום 31 במרץ 2020 וביאור 32.א. בדוחות הכספיים לשנת 2019.

משבר הקורונה משפיע על התנהלות המשק ועל פעילות המערכת הבנקאית כולה. בשלב זה, לא מוערכת התממשות של סיכון מוניטין לבנק כתוצאה מן המשבר, וזאת בראש ובראשונה עקב היותו משבר עולמי שאינו מיוחס ספציפית לבנק.

סיכון אסטרטגי

הסיכון האסטרטגי הינו סיכון נוכחי או עתידי לרווחי הבנק, להון, למוניטין או למעמד הבנק, אשר עלול לנבוע מהחלטות עסקיות שגויות, מיישום לא נאות של החלטות או מהעדר תגובה לשינויים ענפיים, כלכליים או טכנולוגיים. סיכון זה נוצר ממידת התאימות של המטרות האסטרטגיות שהציב הבנק, ליכולותיו ולסביבה הכלכלית בה הוא פועל, משימות תכניות העבודה והיעדים שהוגדרו לצורך השגתן, מהמשאבים שהוגדרו לצורך העמידה בתכניות ומאיכות היישום של מרכיבי התכניות. חברי הנהלת הבנק אחראים לניהול הסיכון, כל אחד בתחומו.

כאמור, לאור הכרזת בעלי המניות המחזיקים בגרעין השליטה בבנק מיום 30 ביולי 2017, בעניין כוונתם לפעול למכירת החזקותיהם בבנק, ונוכח חוסר הודאות בו פועל הבנק בעקבות כך, פחתה רמת הוודאות הנוגעת להתממשות התכנית האסטרטגית של הבנק, ובהתאמה, עלה הסיכון האסטרטגי. בהתאם לכך, הותאמה תכנית העבודה של הבנק לתקופת אי הוודאות בה מצוי הבנק, כך שאינה כוללת בשלב זה ועד להתבהרות מצב הדברים, יעדים ופריויקטים ארוכי טווח הנגזרים מהתכנית האסטרטגית. נוכח הארכת הסכם המחשוב עם בנק לאומי, לפחות עד ליום 31 בדצמבר 2022 (עם אופציה להארכה עד ליום 31 בדצמבר 2032 במקרה שהמיזוג לא יושלם) – אי הוודאות שהייתה כרוכה במציאת פתרון להמשך קבלת שירותי מחשוב מלאומי – קטנה.

הודעות בעלי השליטה בעניין התקשרות בתוספות להסכם שנחתם ביניהם לבין בנק מזרחי ביום 27 בנובמבר 2017 וכי הם מצויים במו"מ מתקדם עם בנק מזרחי לקראת הארכת ההסכם ביניהם, וכי הם מאמינים כי הארכת ההסכם תחתם בימים הקרובים והגשת הערר הנוסף על החלטת מ"מ הממונה על התחרות בחודש ספטמבר 2018, מאריכות את תקופת אי הוודאות עמה מתמודד הבנק, תוך פוטנציאל לעלית מדרגה נוספת בסיכון האסטרטגי. סיכון זה מתגבר לאור פרויקט החלפת מערכות מחשוב, כאמור לעיל.

לפירוט נוסף בהקשר זה, ראה סעיף "הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים" וכן ראה ביאור 16 "אירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך המאזן" לתמצית הדוחות הכספיים של הבנק ליום 31 במרץ 2020 וביאור 32.א. בדוחות הכספיים לשנת 2019.

כמו כן, לאחרונה קיימות יוזמות רגולטוריות בתחום האשראי הצרכני אשר עלולות להשפיע על מידת יישום היעדים ארוכי הטווח של הבנק. בפרט, שיפור היכולות הנובעות משימוש במאגר נתוני אשראי, המאפשר לכל גוף לקבל מידע אגרסיבי על כל לקוח במערכת הבנקאית, ומ-API Open, המאפשר לנותני שירות להתחבר למערכות הבנק ולשלוף מידע עדכני בזמן אמת על הלקוח, אשר צפויים להגביר את התחרות בקרב הלקוחות הקמעונאיים, ובכלל זה מול גופים חוץ בבנקאיים. בנוסף, המשך סביבת הריבית הנמוכה במקביל להקצאת משאבים לפרויקט הסבת מערכות המחשב, משפיעה על יכולת שיפור הרווחיות והתשואה בטווח הקצר.

לפירוט נוסף בהקשר זה, ראה סעיף "הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים" ו"מערכות המידע והמחשוב של הבנק", וכן ביאור 16 "אירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך המאזן" בתמצית הדוחות הכספיים ליום 31 במרץ 2020.

הבנק ממשיך לבחון ולעקוב אחר השלכות הודעת בעלי השליטה בבנק על התקשרותם עם בנק מזרחי, כמפורט לעיל, על הסיכון האסטרטגי. לפירוט נוסף בהקשר זה, ראה גם "הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים".

ביום ה-12 במאי 2020 דירקטוריון הבנק החליט שלא להמשיך בפרויקט החלפת מערכות המחשוב של הבנק ולאשר התקשרות הבנק עם לאומי בעניין תוספת להסכם המחשוב והתפעול שנחתם בין הצדדים ביום ה-2 בספטמבר 2001, ואשר הוארך על ידם לתקופת נוספות. בהתאם לתוספת זו נקבעו בין הצדדים, בין היתר, כי תוקפו של ההסכם יוארך עד ליום ה-31 בדצמבר 2022 ותוספת זו תחול רטרואקטיבית החל מיום ה-1 בינואר 2020.

התקשרות הבנק עם לאומי בתוספת להסכם המחשוב והתפעול הנ"ל צפויה להגדיל את הוצאות המחשוב של הבנק (שהיוו כ-200 מיליון ש"ח בשנת 2019) בשיעור של כ-20%.

האמור לעיל הינו מידע צופה פני עתיד כהגדרתו בחוק ניירות ערך, התשכ"ח – 1968 בהיותו מבוסס על אומדנים והערכות ראשוניים ביחס לעלויות יישום התוספת להסכם המחשוב עם לאומי.

מעבר לאמור לעיל, לפרטים נוספים בעניין ניהול הסיכון האסטרטגי בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

סיכון סביבתי

סיכון סביבתי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מהוראות הנוגעות לאיכות הסביבה ואכיפתן. בנקים עשויים להיחשף לסיכונים סביבתיים בהיבטים שונים של פעילותם וסיכונים אלו עלולים להיכלל במסגרת הסיכונים האחרים (כמו: סיכון אשראי, סיכון שוק, סיכון תפעולי, סיכון משפטי וסיכון הנזילות). תיתכן גם חשיפה לסיכון מוניטין כתוצאה מהאפשרות שייחוס לבנק קשר לגורם היוצר מפגע סביבתי.

לפרטים נוספים בעניין ניהול הסיכון הסביבתי בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

נכון ליום 31 בדצמבר 2019 כל חברי ההנהלה מועסקים בחוזים אישיים. במהלך חודש ינואר 2020 אושרו לחלק מחברי ההנהלה הטבות שכר בדרך של פיצויי פרישה מוגדלים ומענקי הסתגלות אשר כפופים לתנאים מתלים שנכון למועד אישור הדוחות הכספיים טרם התקיימו.

לפרטים נוספים בעניין ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

אילן ישעיהו
מנהל סיכונים ראשי

שבי שמר
מנהלת כללית

זאב אבלס
יו"ר הדירקטוריון

תל אביב, 27 במאי, 2020